Erfrechtelijke geschillen
Mr. dr. G.T.J. Hoff
Hoofdstuk 34 - Formeel notarieel tuchtrecht: over het verloop van de tuchtprocedure

Inhoudsopgave

1. Inleiding 1
2. De kamers voor het notariaat 4
3. De klager 7
4. De beklaagde notariële beroepsbeoefenaar 16
5. Voorbehandeling van de klacht 21
6. Behandeling van de klacht 24
7. Geheimhoudingsplicht en tuchtrecht 27
8. Tuchtmaatregelen 31
9. Kostenveroordeling en vergoeding van griffierecht 41
10. Hoger beroep bij de notariskamer 42
11. Geen beroep in cassatie, herziening en gratie 45

1. Inleiding

Bij de beoefening van het erfrecht speelt het voor het notariaat geldende tuchtrecht een belangrijke rechtsvormende rol. In het notarieel tuchtrecht wordt beoordeeld of het handelen of nalaten van de in het notariaat werkzame juridische beroepsbeoefenaars in strijd is met de wet of de zorg die zij behoren te betrachten bij hun beroepsuitoefening ten opzichte van degenen voor wie zij optreden. Zij dienen te handelen zoals een behoorlijk notaris (onderscheidenlijk toegevoegd notaris of kandidaat-notaris) betaamt. Het gaat met name om de vraag of de betreffende notaris vakinhoudelijk zorgvuldig en technisch juist heeft gehandeld. Ook de bejegening van cliënten mag daartoe gerekend worden, zodat aanstootgevend gedrag van een notaris kan leiden tot een tuchtklacht.[1] Zelfs degenen die niet meer werkzaam zijn als notaris, toegevoegd notaris of kandidaat-notaris blijven aan tuchtrechtspraak onderworpen ter zake van handelen of nalaten gedurende de tijd dat zij als zodanig werkzaam waren.

[1] Te denken valt hierbij aan de notaris die met een kennelijk ludiek bedoelde foto op Facebook een faillissementscurator schoffeerde. Hij heeft dat moeten bekopen met een schorsing van een week. Te zien was op de gewraakte foto: de notaris zelf en drie kopers van vastgoed, met konijnenoren op het hoofd, roze slingers om de hals en nepvrouwenborsten voorgebonden. Zie kamer voor het notariaat in het ressort Den Haag 10 september 2014, ECLI:NL:TNORDHA:2014:29. Een ander schokkend voorbeeld is de bejegening van een advocaat door een notaris in grievende bewoordingen: hij heeft haar handelen *"ontzettend slecht en ondermaats"* genoemd, de advocaat is *"een sujet"* en haar werd een *"infame en abjecte opstelling"* verweten. De notaris stelt *"een schurfthekel aan advocaten"* te hebben. Ze zou ook *"te lelijk zijn om aan te raken"*. Zie notariskamer 26 juli 2022, ECLI:NL:GHAMS:2022:2050. Van een notaris mag te allen tijde een zorgvuldige, beheerste en professionele communicatiestijl verwacht worden.

Over het doel van het notarieel tuchtrecht zijn vele verhandelingen geschreven.[2] Het meest *to the point* formuleert de Hoge Raad in zijn arrest van 10 januari 2003, ECLI:NL:HR:2003:AF0690, *NJ* 2003/537, het doel van het beroepstuchtrecht als volgt:

"Het wettelijk tuchtrecht voor beroepsbeoefenaren, zoals in het onderhavige geval notarissen, heeft in de eerste plaats tot doel, kort gezegd, in het algemeen belang een goede wijze van beroepsuitoefening te bevorderen. Het tuchtrecht komt tot gelding in een tuchtprocedure waarin, in het algemeen naar aanleiding van een klacht van een belanghebbende, wordt onderzocht of een beroepsbeoefenaar in overeenstemming met deze norm heeft gehandeld en, zo dit niet het geval is, een maatregel kan worden opgelegd. Hiermee strookt dat deze procedure niet in de eerste plaats ertoe dient de klager in geval van gegrondbevinding van zijn klacht genoegdoening te verschaffen, ook al kan dit wel het feitelijke resultaat zijn."

Het doel van het beroepstuchtrecht is dus niet in de eerste plaats om de klager genoegdoening (bijvoorbeeld schadevergoeding) te verschaffen, maar om in het algemeen belang een goede wijze van beroepsuitoefening te bevorderen, aan de hand van de daarvoor geldende normen. Met het kunnen opleggen van een tuchtmaatregel aan een notaris die bij zijn beroepsuitoefening zogezegd 'over de schreef is gegaan', is een groot maatschappelijk belang gemoeid. De gedachte hierachter is dat zulks bevorderlijk is voor het vertrouwen van het publiek in het notariaat. Recent is meer aandacht ontstaan voor genoegdoening van de klager als nevendoel van het notarieel tuchtrecht en dat heeft geleid tot een versterking van de positie van de klager in de tuchtrechtprocedure.

Het notarieel tuchtrecht komt tot uiting in tuchtrechtprocedures. In de Wet op het notarisambt (Wna) is een uitgebreide regeling opgenomen van de rechtspleging in tuchtrechtprocedures. In eerste aanleg worden deze procedures behandeld door vier regionale kamers voor het notariaat, in hoger beroep door (de notariskamer van) het gerechtshof Amsterdam.

Het grote belang van het notarieel tuchtrecht blijkt uit het aantal klachten dat bij de tuchtrechter wordt ingediend. Sinds 2015 worden door de notariële tuchtcolleges jaarverslagen gepubliceerd.[3] Aan de jaarverslagen van de kamers voor het notariaat kunnen de volgende kerngegevens worden ontleend.

Aantal ingediende tuchtklachten

2025: 346
2024: 289
2023: 263
2022: 295
2021: 375
2020: 318
2019: 371
2018: 374
2017: 485
2016: 453

[2] Zie daarvoor bijvoorbeeld het themanummer van het *WPNR* 6778 (2008) (Tuchtrecht in transitie).
[3] De wettelijke grondslag daarvoor is te vinden in art. 94a lid 1 Wna.

2015: 503

Hieruit blijkt een gestage afname van het aantal binnengekomen tuchtzaken gedurende een aantal jaren. De laatste jaren stijgt het aantal binnengekomen tuchtzaken weer. In het jaarverslag over 2019 wordt gepoogd voor de dalende zaakinstroom een verklaring te geven:

"Denkbare oorzaken zijn onder meer de invoering in 2018 van het griffierecht en een grotere schikkingsbereidheid bij notarissen in verband met een mogelijk dreigende kostenveroordeling, een grotere activiteit van en/of het meer zelf afdoen door het BFT als integraal toezichthouder, maar ook is goed mogelijk dat het resultaat van jarenlange kwaliteitsbevorderende maatregelen binnen de beroepsgroep zelf en/of vanuit de KNB, zoals periodieke audits van kantoren en peer reviews, thans voelbaar wordt. Duidelijk is wel, dat de terugloop met name de categorie eenvoudigste zaken betreft, zodat de gemiddelde zwaarte van zaken is toegenomen."

In hoger beroep is eveneens een dalende tendens waar te nemen. Hierna zijn de aantallen bij de notariskamer binnengekomen beroepschriften weergegeven:

2022: 44
2021: 96
2020: 64
2019: 76
2018: 85
2017: 75
2016: 97
2015: 108

Kosten van de tuchtrechtspraak

Niet langer komen de kosten van het notarieel tuchtrecht geheel ten laste van de Staat. Die kosten komen sinds de Wet doorberekening kosten toezicht en tuchtrecht juridische beroepen, waarmee de Wet op het notarisambt met ingang van 1 januari 2018 is gewijzigd, voor rekening van het notariaat als geheel. De kosten van het notarieel tuchtrecht worden doorberekend aan de notariële beroepsgroep.

Uit de Memorie van toelichting blijkt dat de legitimatie voor deze stelselwijziging gevonden wordt in het gegeven dat de beroepsbeoefenaren zelf primair voordeel hebben van de tuchtrechtspraak.[4] De tuchtrechtspraak versterkt de kwaliteit en de integriteit van de beroepsgroep en vormt een belangrijke waarborg voor het maatschappelijk draagvlak voor de bijzondere positie die deze beroepsgroep inneemt. Zo hebben de notarissen een domeinmonopolie: de beroepsregulering stelt hen in staat een inkomen te verwerven met werkzaamheden die zij met uitsluiting van anderen mogen verrichten. Het aan de beroepsuitoefening verbonden tuchtrecht dient ervoor om het vertrouwen in de beroepsgroep hoog te houden. Het tuchtrecht draagt enerzijds bij aan het zuiver houden van de beroepsgroep en het voorkomen van ongewenste uitwassen. Anderzijds draagt het tuchtrecht bij aan het vertrouwen van de samenleving in de kwaliteit en integriteit van de

[4] *Kamerstukken II*, 2014-2015, 34 145, nr. 3, p.1-2.

beroepsbeoefenaren. Het wordt dan ook passend gevonden dat de beroepsbeoefenaren die van deze bijzondere positie profiteren, de kosten van het tuchtrecht dragen (het profijtbeginsel).

Ook om een andere reden acht de wetgever doorberekening van de kosten van de tuchtrechtspraak aan de notariële beroepsgroep gerechtvaardigd. De doorbelasting van de kosten zorgt voor een financiële prikkel om een efficiënte wijze van inrichting van de kwaliteits- en integriteitsbewaking binnen de beroepsgroep te bevorderen. Het stimuleert zowel de notariële beroepsgroep als de individuele notarissen de beroepsuitoefening zodanig in te richten dat er zo min mogelijk kosten worden gemaakt aan het tuchtrecht. Zo stimuleert de doorberekening van de kosten van het tuchtrecht de Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie (KNB) en haar leden om te werken aan een efficiënte, laagdrempelige afhandeling van klachten, zodat uitsluitend klachten bij de tuchtrechter belanden die daar daadwerkelijk thuis horen. Door actief te werken aan kwaliteitsaudits, intervisie en intercollegiale kwaliteits- en integriteitstoetsing (*peer reviews*) kan de notariële beroepsgroep zelf de kwaliteit van de beroepsuitoefening versterken en daarmee klachten voorkomen.

In verband met de vereiste onafhankelijkheid van de tuchtrechtspraak ten opzichte van de notariële beroepsgroep dient voorop te staan dat de kosten van de tuchtrechtspraak in eerste instantie ten laste komen van de Staat (art. 94 lid 3 Wna). De KNB dient deze kosten te vergoeden aan de Staat. Ter dekking van deze kosten heft de KNB van haar leden een jaarlijkse omslag (art. 87 Wna). Het notariaat zal deze kosten in de tarifering van haar dienstverlening verwerken. Het resultaat van de wetswijziging is aldus dat met succes een bezuiniging op de tuchtrechtspraak is doorgevoerd, waarbij de uiteindelijke lasten zijn verschoven naar de cliënten van het notariaat. Een recente ontwikkeling is dat de kosten die ingevolge een kostenveroordeling in een tuchtrechtelijke uitspraak door een individuele notaris worden voldaan, worden verrekend met de door de gehele beroepsgroep op te brengen kosten van het tuchtrecht (art. 103b lid 6 Wna). Dat is de sublimatie van het beginsel dat de veroorzaker (die in een ander verband ook wel de ‘vervuiler’ wordt genoemd) betaalt.

2. De kamers voor het notariaat

In eerste aanleg wordt de tuchtrechtspraak uitgeoefend door de kamers voor het notariaat (art. 94 lid 1 Wna). In ieder ressort – het ambtsgebied van een gerechtshof – is een kamer voor het notariaat gevestigd. Het aantal kamers voor het notariaat telt daarmee vier. Met dat geringe aantal zal de eenheid bij de toepassing en vorming van het notarieel tuchtrecht bevorderd kunnen worden. De kamers zijn ondergebracht bij de rechtbanken in de hoofdplaatsen van het ressort. Er is een kamer voor het notariaat in Amsterdam, Arnhem, Den Haag en ‘s-Hertogenbosch. Zie daarvoor ook de gerechtelijke kaart op www.rechtspraak.nl.

De kamer voor het notariaat is geen bestuursorgaan in de zin van de Algemene wet bestuursrecht. Ook is de kamer voor het notariaat geen onderdeel van de rechterlijke macht, hoewel de kamers fysiek zijn ondergebracht bij vier rechtbanken. De kamer voor het

notariaat is een bij de Wet op het notarisambt ingesteld onafhankelijk orgaan, dat met tuchtrechtspraak in eerste aanleg is belast.[5]

Samenstelling van de kamers voor het notariaat

Elke kamer voor het notariaat bestaat uit een voorzitter en vier leden. Zij hebben alle plaatsvervangers. De presidenten van de rechtbanken in Amsterdam, Arnhem, Den Haag en 's-Hertogenbosch zijn de voorzitters van de kamer voor het notariaat die bij hun rechtbank is gevestigd. Elke voorzitter heeft ten minste twee plaatsvervangende voorzitters die aangewezen worden uit de leden van de rechtbank. De vier leden van de kamers bestaan uit een rechterlijk lid, twee notarisleden en een inspecteur van de Belastingdienst. Ook deze leden hebben plaatsvervangers. De rechterlijke leden en de belastinginspecteurs worden benoemd door de minister van Justitie en Veiligheid. De notarisleden worden benoemd door hun eigen beroepsgroep, de Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie (KNB) te Den Haag. Waar de voorzitter en zijn plaatsvervangers lid zijn voor onbepaalde tijd, worden de overige leden van de kamers benoemd voor een periode van vier jaren. Hun benoeming kan eenmaal met een periode van vier jaren verlengd worden.

In de Wet op het notarisambt is de samenstelling van de kamers voor het notariaat aldus geregeld dat de meerderheid van de leden (drie van de in totaal vijf leden) niet uit het notariaat afkomstig is. Daarmee is de onpartijdigheid van de kamers in afdoende mate gewaarborgd. Dat de minderheid van de kamer – bestaande uit twee leden – notaris dient te zijn, houdt verband met de vereiste notariële deskundigheid bij de uitoefening van de tuchtrechtspraak.

Sinds 1 januari 2018 kan de kamer voor het notariaat de tuchtzaken op zitting ook met drie leden behandelen (de kleine kamer). De kamer bestaat in dat geval uit een (plaatsvervangend) voorzitter, één door de minister benoemd lid en één notarislid. Indien de zaak naar het oordeel van één van deze leden ongeschikt is voor de behandeling en beslissing door drie leden, wordt de behandeling voortgezet door vijf leden (de grote kamer).

Tussen de leden van de kamer mogen geen nauwe (relationele) betrekkingen bestaan (art. 94 lid 10 Wna). Een ons-kent-ons-cultuur in ruime zin is uiteraard ook uit den boze. De Wet op het notarisambt bevat verder nog een regeling van het ontslag van leden van de kamers voor het notariaat en van klachten die tegen die leden en de kamers voor het notariaat kunnen worden ingediend (art. 95 Wna). Daarbij wordt verwezen naar de regeling in de Wet rechtspositie rechterlijke ambtenaren.

Het lidmaatschap van de leden van de kamers vervalt van rechtswege indien zij de kwaliteit verliezen waarin zij zijn benoemd. Een notarieel lid blijft lid van de kamer, mits hij de hoedanigheid van notaris behoudt (art. 95 lid 1 Wna).

---

[5] Bevestigd in HR 19 maart 2021, ECLI:NL:HR:2021:423. De Hoge Raad overwoog: *"De kamer voor het notariaat en de voorzitter van de kamer voor het notariaat zijn geen bestuursorganen in de zin van de Algemene wet bestuursrecht (hierna: Awb), maar onafhankelijke, bij de wet ingestelde organen die (mede) met rechtspraak zijn belast als bedoeld in art. 1:1 lid 2, onder c, Awb. Tegen hun beslissingen staat dan ook geen bestuursrechtelijk beroep open, maar beroep bij de gewone rechter (het gerechtshof Amsterdam op grond van de Wet op het notarisambt (hierna: Wna)), die daarbij niet optreedt als bestuursrechter. Bij de Hoge Raad staat dan ook geen bestuursrechtelijk hoger beroep open."*

De kamers worden bijgestaan door een secretaris en zo nodig een plaatsvervangend secretaris (art. 94 lid 9 Wna). Zij worden aangewezen door de voorzitter van de kamers voor het notariaat uit de gerechtssecretarissen van de betreffende rechtbank.

Klachtenregeling

Bij de kamers voor het notariaat geldt een klachtenregeling, die is vastgesteld door de voorzitters van de kamers voor het notariaat.[6] Uit die regeling volgt dat eenieder het recht heeft om over de wijze waarop de kamer zich in een bepaalde aangelegenheid jegens hem heeft gedragen, een klacht in te dienen. Niet kan worden geklaagd over: (a) de inhoud en motivering van een beslissing van de kamer, (b) de totstandkoming daarvan en (c) de in dat kader genomen beslissingen van procedurele aard. Voor al deze aangelegenheden is het instellen van een rechtsmiddel – hoger beroep – tegen de beslissing van de kamer aangewezen. De klacht wordt afgehandeld door een klachtencommissie. De klachtencommissie geeft in een schriftelijke en gemotiveerde beslissing haar oordeel over de gegrondheid van de klacht. Daarbij kan de klachtencommissie vermelden welke conclusie zij aan dat oordeel verbindt en welke maatregelen in verband daarmee zijn of zullen worden genomen. Ruimte bestaat ook om te bezien of door een informele afhandeling de klager tevreden kan worden gesteld.

Rechterlijke onpartijdigheid (verschoning en wraking)

De Wet op het notarisambt kent een regeling voor verschoning en wraking van de leden van de kamer voor het notariaat. Over de rechterlijke onpartijdigheid, ook van de tuchtrechter, dient geen twijfel te bestaan. Op die onpartijdigheid dient ambtshalve toegezien te worden, zodat het in beginsel niet nodig zou moeten zijn om daarover te klagen. Art. 100 eerste zin Wna luidt:

"Zij die deel uitmaken van een kamer voor het notariaat kunnen zich verschonen en kunnen worden gewraakt, indien te hunnen aanzien feiten of omstandigheden bestaan, waardoor in het algemeen de onpartijdigheid schade zou kunnen lijden."

Voor de uitwerking hiervan wordt verwezen naar de regeling in het Wetboek van Strafvordering (titel IV (Wraking en verschoning van rechters (art. 512-524 Sv) van Boek 4 (Eenige rechtsplegingen van bijzonderen aard)). De voorzitters van de kamers voor het notariaat hebben een Wrakingsprotocol kamers voor het notariaat opgesteld, dat met ingang van 1 december 2018 in werking is getreden.[7] Het protocol bevat de procedurele uitgangspunten die de vier kamers voor het notariaat in acht nemen bij de behandeling van een wrakingsverzoek.

Wraking en verschoning zijn elkaars spiegelbeeld. Het verschil is dat de wraking plaatsvindt op initiatief van de klager, terwijl de verschoning geschiedt op initiatief van de tuchtrechter.

Uitgangspunt is dat de rechter uit hoofde van zijn aanstelling vermoed wordt onpartijdig te zijn, tenzij zich uitzonderlijke omstandigheden voordoen die zwaarwegende aanwijzingen opleveren voor het oordeel dat de tuchtrechter jegens de klager of de

[6] Zie daarvoor www.rechtspraak.nl.
[7] Zie eveneens www.rechtspraak.nl.

beklaagde een vooringenomenheid koestert, althans dat de bij betrokkene bestaande vrees daarvoor objectief gerechtvaardigd is. Het moet dus gaan om objectieve vrees voor het ontbreken van onpartijdigheid. Een sprekend voorbeeld daarvan is het geval dat een vennoot van de beklaagde notaris deel zou uitmaken van de kamer voor het notariaat die zich over een tegen hem ingediende tuchtklacht buigt.

Indien een lid van een kamer overeenkomstig art. 100 Wna wordt gewraakt en niet in de wraking berust, zal uit de leden van die kamer een wrakingskamer worden samengesteld. Indien dit niet mogelijk is, zal aan de president van het gerechtshof Amsterdam worden verzocht een andere kamer voor het notariaat aan te wijzen voor het vormen van een wrakingskamer.

Aantal ingediende wrakingsverzoeken

Uit de jaarverslagen van de kamers voor het notariaat blijken de volgende aantallen ingediende wrakingsverzoeken tegen leden van de kamers voor het notariaat.

2024: 0
2023: 5
2022: 10
2021: 12
2020: 5
2019: 9
2018: 37
2017: 12
2016: 7
2015: 6

Werkwijze van de kamers voor het notariaat

In art. 12 lid 5 van het Besluit op het notarisambt[8] wordt bepaald dat de kamers voor het notariaat nadere regels omtrent hun werkwijze neerleggen in een door de voorzitters van de kamers gezamenlijk vastgesteld reglement. Op die grondslag is het Reglement omtrent de werkwijze van de kamers voor het notariaat vastgesteld.[9] Het meest recente reglement is op 1 januari 2018 in werking getreden.

3. De klager

Klachten kunnen worden ingediend *"door een ieder met enig redelijk belang"*, zo bepaalt art. 99 lid 1 Wna. De klager dient derhalve een belanghebbende bij het indienen van de klacht te zijn. Uit de wetsgeschiedenis[10] valt het volgende op te maken over de kring van degenen die een tuchtrechtelijke klacht tegen een notaris kunnen indienen:

[8] De grondslag voor deze algemene maatregel van bestuur is te vinden in onder meer art. 94 lid 11 Wna.
[9] Zie daarvoor www.rechtspraak.nl.
[10] *Kamerstukken II*, 2009-2010, 32 250, nr. 3, p. 26-27.

"Dit belang kan volgen uit betrokkenheid bij een specifieke zaak of bestaan uit een belang bij de handhaving van de beroepsnormen en -regels voor het notariaat. Naast de cliënt van de notaris, de KNB en het Bureau kan hierbij, afhankelijk van de concrete omstandigheden van het geval, worden gedacht aan belangenorganisaties, het openbaar ministerie en instanties die zijn belast met taken die raken aan werkzaamheden van de notaris, zoals gemeenten, de belastingdienst of het kadaster. Er geldt dan ook een ruim belanghebbendenbegrip: een rechtstreeks belang bij de klacht is niet zonder meer vereist, ook een indirect of afgeleid belang van de klager kan grond zijn voor ontvankelijkheid. Hiermee is een ruime toegang tot de tuchtrechtelijke klachtprocedure beoogd; ter ondersteuning van de corrigerende functie van het tuchtrecht en het zelfreinigend vermogen van de beroepsgroep."

Met de KNB wordt gedoeld op de Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie, met het Bureau op het Bureau Financieel Toezicht (BFT) (vgl. art. 111a Wna).

Uit de tuchtrechtspraak blijkt eveneens dat het begrip 'enig redelijk belang' ruim mag worden opgevat. In lijn met de wetsgeschiedenis wordt aangenomen dat het behalve een rechtstreeks belang ook een indirect of afgeleid belang kan zijn. Het belang kan volgen uit betrokkenheid bij een specifieke zaak of betrekking hebben op handhaving van de beroepsnormen en -regels voor het notariaat.[11] Het belang van de belanghebbende behoeft geen financieel belang – bijvoorbeeld geleden schade – te zijn.

Het begrip 'enig redelijk belang' kent ook zijn grenzen, zo blijkt uit de tuchtrechtspraak.

Niet geklaagd kan worden *"in het algemeen belang"*, aldus de notariskamer bij beslissing van 23 maart 2021, ECLI:NL:GHAMS:2021:627. Een stiefvader, tevens notaris, klaagde over het testament van de vader van zijn stiefkinderen. De notariskamer overwoog:

"De kamer heeft geoordeeld dat klager 2 en klager 3, als kinderen en erfgenamen van vader, ontvankelijk zijn in hun klacht tegen de notaris. Verder heeft de kamer geoordeeld dat het feit dat klager 1 de stiefvader is van klager 2 en klager 3 en het feit dat hij zelf notaris is geweest, niet met zich brengen dat klager 1 een indirect of afgeleid belang heeft bij de klacht over het testament van vader. De kamer heeft klager 1 daarom niet-ontvankelijk verklaard wegens het ontbreken van enig redelijk belang als bedoeld in artikel 99 lid 1 van de Wet op het notarisambt (hierna: Wna). In het beroepschrift voert klager 1 aan wel een redelijk belang te hebben, maar hij onderbouwt dit niet verder dan te verwijzen naar het algemeen belang. Het hof acht dit niet voldoende. Dit zou de zekere begrenzing die artikel 99 lid 1 Wna beoogt aan te brengen in de kring van klachtgerechtigden illusoir maken omdat het algemeen belang nu juist een ieder raakt. Het hof verenigt zich met het oordeel van de kamer. In hoger beroep zijn geen feiten of omstandigheden naar voren gekomen die een ander oordeel rechtvaardigen. Dit betekent dat klager 1 niet ontvankelijk is in zijn klacht en dat klager 2 en klager 3 wel ontvankelijk zijn in hun klacht."

Aangenomen moet worden dat het BFT en de KNB wel in het algemeen belang bij de tuchtrechter kunnen klagen.

[11] Zie bijvoorbeeld notariskamer 14 november 2022, ECLI:NL:GHAMS:2022:3250. Uit het enkele feit dat een klager erfgenaam bij versterf is, vloeit reeds de betrokkenheid bij het testament van erflater voort.

De enkele familieband met een klager is onvoldoende grond om zelf ook een redelijk belang bij een tuchtklacht te hebben. De notariskamer overwoog bij beslissing van 23 januari 2018, ECLI:NL:GHAMS:2018:258:

"De kamer heeft klagers bij gebrek aan enig redelijk belang niet-ontvankelijk verklaard in de klacht en heeft daartoe als volgt overwogen en beslist.
"4.4 Uit de feiten en omstandigheden blijkt de betrokkenheid van de medeklagers bij deze klacht van klaagster. De medeklagers zijn een dochter en schoonzoon van klaagster en zij treden in deze procedure ook op als haar gemachtigden. Genoemde betrokkenheid brengt echter op zichzelf geen zelfstandig klachtrecht met zich. Van belang is dat het hier aan de orde gestelde testament van 10 juli 2012 geen opengevallen testament betreft. Om die reden kunnen anderen dan de testatrice (in dit geval is dat klaagster) hier niet over klagen. Voor zover het gaat om de volmacht van 10 juli 2012 is van belang dat de medeklagers daarbij geen partij zijn. Ook de overige klachtonderdelen zien niet op handelingen of zaken waarbij de medeklagers partij waren. Gelet op het voorgaande zal de kamer de medeklagers niet ontvankelijk verklaren in hun klacht van 4 december 2016."
Het hof verenigt zich met dit oordeel van de kamer en maakt de daartoe gebezigde motivering tot de zijne. Ook in hoger beroep is niet gebleken van enig redelijk belang bij klagers bij het indienen van de klacht. Het hof neemt hierbij – in aanvulling op hetgeen de kamer heeft overwogen – nog het volgende in aanmerking. Uit de gedingstukken volgt dat de klacht op alle onderdelen uitsluitend verband houdt met handelen (of nalaten) van de notaris jegens klaagster, waarbij klagers niet rechtstreeks zijn betrokken. Nu niet is gesteld dat klaagster niet in staat zou zijn hierover zelf te klagen maar juist het tegendeel, ziet het hof in dit geval onvoldoende reden om betrokkenheid van klagers in tuchtrechtelijke zin aan te nemen. De enkele verwachting – voor zover klagers dit hebben bedoeld te betogen – dat het handelen of nalaten van de notaris voor hen in de toekomst nadelig zou kunnen uitpakken, acht het hof te onzeker om aan te nemen dat zij desondanks wel een belang hebben bij de klacht."

In dit geval werd het bestaan van louter een familieband met klaagster ontoereikend geacht om aan de andere klagers een redelijk belang bij de tuchtklacht toe te kennen. Bij het handelen of nalaten van de notaris jegens klaagster – te weten het opstellen en passeren van een beweerdelijk te ruime algemene notariële volmacht, op basis waarvan de woning van klaagster is verkocht – waren de andere klagers niet rechtstreeks betrokken.

Van het notarieel tuchtrecht kan door klagers ook *misbruik* worden gemaakt. Het is namelijk relatief eenvoudig een tuchtklacht in te dienen en daarmee een notaris op oneigenlijke wijze onder druk te zetten. Voorkomen moet worden dat de goeden onder de kwaden lijden. Het notarieel tuchtrecht heeft zonder meer bestaansrecht en dient behouden te blijven. Beter dan het kind met het badwater weggooien, lijkt het een effectieve(re) drempel op te werpen tegen bagatelzaken en beroepsquerulanten die de tuchtrechtspraak kunnen 'vervuilen'.

Ingezien moet worden dat het tuchtrecht soms een 'opstapje' is voor een civiele procedure waarin van de notariële dienstverlener schadevergoeding wordt gevorderd. Bewijsrechtelijk kan een tuchtbeslissing zogezegd 'wind in de zeilen' opleveren. Als een klager de tuchtprocedure klaarblijkelijk gebruikt om de beroepsaansprakelijkheid van de notaris (verder) te onderbouwen, dan levert dat geen misbruik van tuchtrecht op. De

notariskamer oordeelde reeds bij tuchtbeslissing van 12 mei 2009, ECLI:NL:GHAMS:2009:4240:

"Klachten door de tuchtrechter dienen te worden beoordeeld in het licht van de doeleinden van het tuchtrecht, maar niet dat ook de motieven van klagers om tot het indienen van klachten over te gaan in dat licht moeten worden beoordeeld."
Ik kan het mis hebben, maar groot enthousiasme valt niet altijd te bespeuren bij de tuchtrechter als ook juridische kwesties nadrukkelijk aan de orde worden gesteld. Niet uit het oog moet worden verloren dat de notaris een juridische beroepsbeoefenaar is en dat tuchtklachten over de *modus operandi* van een notaris nauw verknoopt kunnen zijn met (foutieve) juridische beoordelingen.

Bureau Financieel Toezicht (BFT)

Niet alleen een cliënt van de notaris of een andere belanghebbende kan een tuchtklacht tegen de notaris indienen, ook het Bureau Financieel Toezicht (BFT) kan dat doen. Het BFT is een toezichthouder op de notariële beroepsgroep. Het BFT is verantwoordelijk voor het toezicht op de naleving door notarissen van het bepaalde bij of krachtens de Wet op het notarisambt, met inbegrip van het toezicht op de zorg die zij als notaris behoren te betrachten ten opzichte van degenen te wier behoeve zij optreden en ter zake van enig handelen of nalaten dat een behoorlijk notaris niet betaamt (art. 110 lid 1 Wna).[12] Het BFT ontleent zijn toezichtsbevoegdheden aan de Algemene wet bestuursrecht. Naast het toezicht op de notariële beroepsgroep kunnen ook andere taken worden opgedragen aan het BFT.

Bij het toezicht van het BFT kan een onderscheid gemaakt worden tussen: (i) financieel toezicht, (ii) algemeen toezicht, waaronder het toezicht op de kwaliteit en de integriteit van de notaris en (iii) toezicht op de naleving van de Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme (Wwft). Het BFT oefent het financieel toezicht in eerste instantie uit aan de hand van periodiek (per kwartaal) ingediende cijfers, waaruit blijkt hoe het met de notariskantoren is gesteld en waar mogelijk risico's zitten. De jaarstukken dienen vergezeld te gaan van een mededeling van een accountant. Het toezicht is met name gericht op financiële aspecten zoals de bewaringspositie van geldmiddelen op de kwaliteitsrekening[13] en de liquiditeits- en solvabiliteitspositie, waaronder de continuïteit van het notariskantoor. Daarnaast is er het toezicht op de kwaliteit en integriteit van de notariële dienstverlening. Dit toezicht is risicogericht en daarbij zijn signalen van belang. Die signalen kunnen afkomstig zijn van politie en justitie, de belastingdienst, het notariaat zelf, kadaster, media, burgers en eigen analyses. De risicogerichte onderzoeken zijn gericht op de onafhankelijkheid en onpartijdigheid van de notaris, misbruik van rechtspersonen, rechtszekerheid en de belangen van derden. Ook de poortwachtersfunctie in verband met de Wet op het notarisambt en de Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme is een belangrijk thema.

[12] In deze zin wordt ook toezicht uitgeoefend op toegevoegd notarissen en kandidaat-notarissen.
[13] Op grond van art. 25 lid 1 Wna is de notaris verplicht één of meer bijzondere rekeningen – de zogeheten kwaliteitsrekening – aan te houden op zijn naam met vermelding van zijn hoedanigheid, die uitsluitend bestemd zijn voor gelden, die hij in verband met zijn werkzaamheden als zodanig onder zich neemt. De notaris is bij uitsluiting bevoegd tot het beheer en de beschikking over de bijzondere rekening (art. 25 lid 2 Wna). Het vorderingsrecht dat voortvloeit uit deze bijzondere rekening behoort toe aan de gezamenlijke rechthebbenden (art. 25 lid 3 Wna).

Van belang is hier te vermelden dat het BFT in het kader van het algemeen toezicht bij geconstateerde misstappen een tuchtklacht bij de kamer voor het notariaat kan indienen (art. 111b lid 1 Wna). Het BFT kan in bepaalde gevallen ook een bestuurlijke boete of een last onder dwangsom aan een notaris opleggen (art. 111b lid 2 Wna). Het optreden van het BFT is uiteindelijk gericht op het bereiken van normconform gedrag en het (doen) beëindigen van de normschending. Het is aan de tuchtrechter om naar aanleiding van de door het BFT ingediende tuchtklacht al dan niet maatregelen op te leggen aan de beklaagde notaris. Uit het jaarverslag 2022 van het BFT volgt dat 12 tuchtklachten zijn ingediend en dat in nagenoeg alle gevallen tuchtmaatregelen zijn opgelegd.[14] In 2019 en in 2021 zijn in totaal twee notarissen naar aanleiding van een door het BFT ingediende tuchtklacht uit het notarisambt ontzet.[15]

De klacht

Een tuchtrechtprocedure wordt ingeleid met een klacht. Op de website van de rechterlijke macht staat vermeld dat het klaagschrift niet meer dan 5 bladzijden groot mag zijn. Die restrictie heeft geen grondslag in de wet. Het Reglement vermeldt dat die restrictie *"in beginsel"* geldt. Soms zijn zaken nu eenmaal gecompliceerd en behoeven deze enige toelichting. Het Reglement is in een ander opzicht terecht streng. De kamer neemt stukken die niet of onvoldoende leesbaar zijn niet in behandeling, maar zendt deze terug aan de indiener.

Het klaagschrift dient op grond van het Reglement te vermelden:

a. de voorletter(s), de naam, het adres, de woonplaats en – voor zoveel mogelijk – het telefoonnummer en e-mailadres van de klager;
b. de voorletter(s), de naam, het kantooradres en de vestigingsplaats van de notaris, toegevoegd notaris of kandidaat-notaris tegen wie de klacht is gericht; en
c. een duidelijke omschrijving van de klacht en de gronden waarop de klacht berust, voor zoveel nodig onderbouwd met bewijsstukken.

Het klaagschrift kan per post of per e-mail ingediend worden.

Bijstand van een advocaat voor het indienen van een tuchtklacht is niet verplicht. Een klacht dient schriftelijk en met redenen omkleed te worden ingediend. De secretaris van de kamer helpt zo nodig bij het op schrift stellen van de klacht (art. 99 lid 1 Wna). Mij is niet bekend of deze hulp van de secretaris in de praktijk ook daadwerkelijk wordt ingeroepen en verleend.

De klacht moet worden ingediend bij de kamer waaronder de notaris ressorteert (art. 99 lid 1 Wna). Voordat de kamer de klacht in behandeling neemt, heft de secretaris van de kamer een griffierecht (art. 99 lid 2 Wna).[16] De klager moet op tijd (dat wil zeggen: binnen vier weken na bericht van de secretaris) een griffierecht van € 50 betalen. De klager krijgt na afloop van deze termijn twee weken de gelegenheid om het griffierecht alsnog te betalen. Indien de klager het griffierecht ook niet binnen deze termijn betaalt, wordt de klacht niet-ontvankelijk verklaard.

[14] De vergelijkende cijfers zijn voor 2021: 13 en voor 2022: 12.
[15] In 2019 gaat het vermoedelijk om de zaak van de Larense notaris die hierna in § 11 wordt vermeld. Aanleiding hiervoor was het gebruik door de notaris van gelden uit een nalatenschap.
[16] Met de heffing van het griffierecht is beoogd het hoge aantal bagatelzaken terug te dringen.

Indien het griffierecht op tijd is betaald, neemt de kamer de klacht in behandeling door deze voor een reactie aan de notaris toe te zenden. De notaris heeft drie weken de tijd om te reageren met een verweerschrift.

Soms wordt als onderdeel van een minnelijke regeling met een klager afgesproken dat de tuchtklacht wordt ingetrokken. Daaraan wordt door de kamers in de regel gehoor gegeven. Ook in hoger beroep is intrekking van de klacht mogelijk (§ 10). Niettemin bepaalt art. 99 lid 22 Wna dat als de klacht eenmaal is ingediend bij de kamer, de intrekking daarvan door de klager in beginsel geen gevolg meer heeft. De behandeling van de klacht wordt – ondanks de intrekking daarvan – voortgezet wanneer naar het oordeel van de kamer voor het notariaat het algemeen belang de voortzetting van de behandeling vordert of wanneer degene over wie geklaagd is, schriftelijk heeft verklaard voortzetting van de behandeling van de klacht te verlangen.

Bewijs

In beginsel kan een klager alle bewijsmiddelen gebruiken om de tuchtklacht te onderbouwen.

In een beslissing van de notariskamer van 6 oktober 2015, ECLI:NL:GHAMS:2015:4112, is geoordeeld dat de door klagers in het geding gebrachte (transcripten van) geluidsopnamen van door hen met een notaris gevoerde telefoongesprekken *"in strijd is met de goede procesorde omdat die geluidsopnamen buiten medeweten en zonder instemming van notaris (…) zijn gemaakt"*. Het gevolg daarvan is dat die geluidsopnamen niet in de beoordeling van het hoger beroep worden betrokken. De notariskamer voegt daaraan *"ten overvloede"* toe dat die geluidsopnamen niets wezenlijks toevoegen dat van belang is voor de beoordeling van de zaak. Opgemerkt moet worden dat in het civiele recht en het medisch tuchtrecht het gebruik van geluidsopnamen buiten medeweten en instemming van een partij niet categorisch wordt uitgesloten.[17]

[17] Zie bijvoorbeeld Hoge Raad 16 oktober 1987, *NJ* 1988/850 *("Een en ander rechtvaardigt de slotsom dat het enkele zonder toestemming van de gesprekspartner op een geluidsband vastleggen van een telefoongesprek nog geen inbreuk op het recht op eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer oplevert, maar dat daarvoor bijkomende omstandigheden vereist zijn. (…) Onder welke bijkomende omstandigheden het zonder toestemming van de gesprekspartner op een geluidsband vastleggen inbreuk oplevert op het recht op eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer van die gesprekspartner, kan in het midden blijven: te dezen is van zodanige inbreuk immers in elk geval geen sprake, aangezien hetgeen dienaangaande over en weer is gesteld geen andere conclusie toelaat dan het hier betrof een in het zakelijk verkeer tussen twee directeuren van bedrijven gevoerd telefoongesprek met een geheel zakelijke inhoud."*), ECLI:NL:HR:2014:942 (*"Bij de beantwoording van de vraag of onrechtmatig verkregen bewijs in een procedure kan worden meegewogen of moet worden uitgesloten, dient het belang van de waarheidsvinding te worden afgewogen tegen het belang van (het niet honoreren of voorkomen van) een normschending of een rechtsinbreuk, derhalve van een zindelijke, rechtens verantwoorde bewijsgaring."*) en Centraal Tuchtcollege voor de Gezondheidszorg 12 augustus 2014, ECLI:NL:TGZCTG:2014:305 (*"In het midden kan blijven of, gelet op het doel van de onderhavige gesprekken en de inhoud daarvan zoals deze is weergegeven in de door klagers overgelegde transcripten, het maken van die opnamen onder de gegeven omstandigheden jegens de bij die gesprekken betrokken chirurgen onrechtmatig was. Ook als dat het geval zou zijn, leidt dat namelijk niet zonder meer tot uitsluiting van dergelijke opnamen als bewijsmiddel in een tuchtzaak op grond van de Wet BIG. Daartoe zijn bijkomende omstandigheden nodig."*).

In een uitspraak van 3 april 2020, ECLI:NL:TNORAMS:2020:2, heeft de kamer voor het notariaat in het ressort Amsterdam het gebruik van een transcript van een geluidsopname als bewijsmiddel aanvaard:

"De kandidaat-notaris heeft de inhoud van het gesprek met klagers op 6 juni 2017 niet weersproken. Ook heeft hij ter zitting toegegeven met stemverheffing gesproken te hebben, maar geeft daarvoor als reden dat hij steeds probeerde om klager, die hem in dat gesprek uitdagend zou hebben bejegend, te onderbreken. Door toedoen van klager is het gesprek niet gelopen zoals de kandidaat-notaris het zich had voorgesteld, hetgeen ten zeerste wordt betreurd. (…)
De kamer is van oordeel dat de klacht over de bejegening van klagers door de kandidaat-notaris in het gesprek van 6 juni 2017 gegrond is. Uit het transcript van dat gesprek (zoals hiervoor weergegeven met name in de vetgedrukte gedeelten) blijkt dat de kandidaat-notaris meerdere malen met stemverheffing heeft gesproken en dat hij daarbij zijn eigen emoties niet in bedwang kon houden. Een dergelijke manier van communiceren past niet bij een professionele beroepsbeoefenaar zoals, in dit geval, een kandidaat-notaris. Daarvan mag een andere manier van bejegening worden verwacht: in het geval dat de kandidaat-notaris meende dat klager hem niet aan het woord wilde laten had hij dat op een rustigere en zakelijkere wijze duidelijk moeten maken. Het hoort bij het gereedschap van een goed notaris om te zorgen dat een gesprek niet uit de hand loopt."

In de tuchtbeslissing van de notariskamer van 21 september 2021, ECLI:NL:GHAMS:2021:2451, handelde het om de weigering van een notaris inzage te verlenen in de aantekeningen die zijn gemaakt bij het opmaken en het passeren van een testament. Klaagster verwijt de notaris dat hij zich ten onrechte hiervoor beroept op zijn geheimhoudingsplicht. Klaagster wenst de aantekeningen van de notaris te kunnen gebruiken voor de uitleg van een legaat van een recht van gebruik en bewoning van de woning in een testament. De notariskamer wijst de tuchtklacht af:

"Het is vaste rechtspraak dat een notaris in beginsel verplicht is tot geheimhouding van al hetgeen hem in zijn hoedanigheid van notaris wordt toevertrouwd. De ratio van de geheimhoudingsplicht is de vertrouwensrelatie tussen de notaris en de cliënt, in dit geval erflater, waarbij de cliënt zich vrij voelt om tegenover de notaris opening van zaken te geven over zijn laatste wil en er op mag vertrouwen dat de notaris daarover geen mededelingen doet aan anderen. Ook het hof heeft geen aanleiding te veronderstellen dat notaris sub 1 zich ten onrechte op zijn geheimhoudingsplicht beroept over wat erflater hem over zijn laatste wil heeft gezegd. Ook in hoger beroep zijn geen uitzonderlijke omstandigheden aangevoerd die ertoe noodzaken dat de aantekeningen van het gesprek tussen de notaris en erflater tegenover klaagster dan wel tegenover de tuchtrechter moeten worden prijsgegeven. Voor notaris sub 2 geldt dat de gevraagde informatie niet tot haar protocol behoort."

Soms wordt een notaris genoopt inzage te bieden in zijn gespreksaantekeningen om verweer te voeren. Zie daarvoor bijvoorbeeld de tuchtbeslissing van 14 december 2021, ECLI:NL:GHAMS:2021:3581. Zo moest de notariskamer in dat geval oordelen of voldoende aannemelijk was dat de notaris zich ervan heeft vergewist dat de erflater op de hoogte was van het aanzienlijke verschil in de verschuldigde erfbelasting voor verkrijgende

erfrechtelijke partners, die een beroep op de grote partnervrijstelling kunnen doen (art. 32 lid 1 SW), en andere verkrijgers. Voor de notariskamer was redengevend dat er geen notitie (dossieraantekening of gespreksverslag) aanwezig was waaruit bleek dat de notaris de erflater heeft gewezen op het aanzienlijke verschil in verschuldigde erfbelasting.[18]

Door dossierstukken – gespreks- en telefoonnotities – in appel over te leggen, ging de notaris alsnog 'vrijuit' blijkens de tuchtbeslissing van de notariskamer van 28 maart 2023, ECLI:NL:GHAMS:2023:642. Hierdoor kon de notaris het verwijt van onzorgvuldige communicatie over een af te geven verklaring van erfrecht weerleggen.

De kamer voor het notariaat en de notariskamer zijn bevoegd getuigen en deskundigen te horen en deze daartoe op te roepen (art. 102 Wna). Van die bevoegdheid wordt in de praktijk echter zelden gebruik gemaakt. Uit een beslissing van de notariskamer van 22 september 2020, ECLI:NL:GHAMS:2020:2405, kan afgeleid worden waaraan een aanbod tot getuigenbewijs dient te voldoen:

"Klager heeft in hoger beroep verzocht om getuigen te doen horen onder ede. Het hof wijst dit verzoek af, reeds omdat niet is verzocht om de getuigen te doen horen ten bewijze van enige (voldoende onderbouwde) stelling die eraan zou kunnen afdoen dat klager op grond van hetgeen hiervoor overwogen niet-ontvankelijk is in zijn klacht."

Vervaltermijn

Art. 99 lid 21 Wna bepaalt dat een klacht slechts kan worden ingediend gedurende drie jaren na de dag waarop de tot klacht gerechtigde van het handelen of nalaten van de notaris dat tot tuchtrechtelijke maatregelen aanleiding kan geven, kennis heeft genomen.[19] Niet bepalend is het moment waarop de klager tot de conclusie is gekomen dat dit handelen of nalaten onjuist is. Niet vereist wordt namelijk dat de klager ook bekend is met de juridische (of tuchtrechtelijke) beoordeling van dat handelen of nalaten.[20]

Indien de klacht wordt ingediend na verloop van drie jaren na de dag waarop de klager heeft kennisgenomen of redelijkerwijs kennis heeft kunnen nemen van het handelen of nalaten van de notaris waarop de klacht betrekking heeft, wordt de klacht door de voorzitter

[18] Besproken in hoofdstuk 35 ('Materieel tuchtrecht in erfrechtelijke aangelegenheden: van andermans fouten leren', § 14).

[19] De regeling van de vervaltermijn van het klachtrecht in notariële tuchtzaken is van toepassing op klachten die op of na 1 mei 2016 zijn ingediend.

[20] Zie notariskamer 28 mei 2019, ECLI:NL:GHAMS:2018:2239 en notariskamer 9 februari 2021, ECLI:NL:GHAMS:2021:182 (*"Voor de aanvang van de vervaltermijn is bepalend de objectieve kennis van het handelen of nalaten van de notaris en niet de subjectieve kennis dat dit handelen of nalaten mogelijk tuchtrechtelijk onjuist zou kunnen zijn, aldus vaste jurisprudentie van dit hof (…)."*). Ik wijs er op dat de Hoge Raad bij de toepassing van de leerstukken rechtsverwerking van art. 6:89 BW (Hoge Raad 8 februari 2013, ECLI:NL:HR:2013:BY4600) en verjaring van art. 3:310 lid 1 BW (Hoge Raad 9 oktober 2020, ECLI:NL:HR:2020:1603) inmiddels wel rekening houdt met complexere prestaties van dienstverleners waarbij het voor particulieren op grond van het feitelijk gebeuren niet altijd goed te beoordelen is in hoeverre sprake is van handelen waarvoor de wederpartij aansprakelijk kan worden gehouden. Het ontbreken van kennis en inzicht kan meebrengen dat onvoldoende zekerheid bestaat dat schade geleden is door tekortschietend of foutief handelen van de betrokken dienstverlener. Dat kan bijvoorbeeld het geval zijn bij het handelen van juridische en fiscale dienstverleners.

niet-ontvankelijk verklaard.[21] De kamer komt dan niet toe aan een inhoudelijke beoordeling van de klacht aan het adres van de notaris. Het betreft hier een zogeheten vervaltermijn van drie jaar. Een vervaltermijn kan niet worden gestuit.

De beslissing tot niet-ontvankelijkverklaring blijft achterwege indien de gevolgen van het handelen of nalaten redelijkerwijs pas nadien bekend zijn geworden. Een nadere klachttermijn – een zogeheten *terme de grâce* – begint dan te lopen. In dat geval verloopt de termijn voor het indienen van een klacht één jaar na de datum waarop de gevolgen redelijkerwijs als bekend geworden zijn aan te merken.[22] Bij de nadere termijn van één jaar kan – anders dan bij de eerste termijn van drie jaar – een debat gevoerd worden over de vraag wanneer de klager redelijkerwijs bekend is geworden met de gevolgen van het handelen of nalaten van de notaris.

De verwachting was niet dat er in de praktijk vaak toepassing zou worden gegeven aan deze uitzondering op de hoofdregel. Het werd evenwel juist geacht om de tuchtrechter deze uitweg te bieden voor het uitzonderingsgeval van termijnoverschrijding die niet aan de klager kan worden toegerekend en waarin er sprake kan zijn van ernstig tuchtwaardig handelen van een notaris.[23] De uitgesproken verwachting is uitgekomen; slechts zelden wordt een beroep van de klager op de uitzondering van de vervaltermijn van drie jaar door de tuchtrechter gehonoreerd.

Uit de wetsgeschiedenis[24] komt duidelijk naar voren dat bij de vormgeving van art. 99 lid 21 Wna gezocht is naar een balans tussen de gerechtvaardigde belangen van een individuele beroepsbeoefenaar (die er op enig moment op moet kunnen vertrouwen dat in het verleden door hem verrichte handelingen in de beroepsuitoefening hem niet tot in lengte van jaren kunnen worden nagedragen) en de gerechtvaardigde belangen van de klager (die afdoende gelegenheid moet hebben om een tuchtklacht in te kunnen dienen):

"De hoofdregel is dat een klacht moet worden ingediend binnen drie jaren na de dag waarop de klager kennis heeft genomen van gedragingen die tot tuchtrechtelijke maatregelen aanleiding kunnen geven. (…).
Met de voorgestelde wijziging kan de tuchtrechter bij de beoordeling van de ontvankelijkheid van de ingediende klacht afwijken van de vervaltermijn indien de afloop van deze termijn redelijkerwijs niet aan de klager verweten kan worden. Hiervan kan bijvoorbeeld sprake zijn in het geval dat de klager weliswaar de feitelijke beschikking had over bepaalde informatie of daartoe toegang had, maar dat de klager niet verweten kan worden dat deze zich niet bewust was van een vermeend tuchtrechtelijk verwijtbaar handelen of nalaten van de notaris. De tuchtrechter zal ter zake een afgewogen oordeel moeten vellen.

---

[21] Zie bijvoorbeeld kamer voor het notariaat in het ressort 's-Hertogenbosch 21 december 2020, ECLI:NL:TNORSHE:2020:36.

[22] In notariskamer 28 mei 2019, ECLI:NL:GHAMS:2018:2239, waren klagers er in september 2014 mee bekend dat het testament van 29 mei 2012 verkeerd was opgesteld. Nagelaten was om in het testament de wettelijke verdeling van de nalatenschap (art. 4:13 e.v. BW) uitdrukkelijk uit te sluiten. Eerst in 2018 werd de tuchtklacht tegen de notaris ingediend. De notariskamer voegt daaraan toe: *"Zoals klagers zelf hebben aangevoerd, was in september 2014 aan hen gebleken dat het testament verkeerd was opgesteld. Gelet daarop lag het op hun weg om bij de ontvangst van de conceptakte op 4 december 2014 te controleren of het door dit verzuim veroorzaakte probleem met die conceptakte adequaat werd opgelost. Hieraan doet niet af dat klagers geen professionals zijn en de conceptakte wellicht niet meteen konden doorgronden."*

[23] *Kamerstukken I*, 2013-2014, 33 569, nr. C, p. 5.

[24] *Kamerstukken II*, 2012-2013, 33 569, nr. 3, p. 5-6.

Met de voorgestelde wijziging wordt een uitbreiding bewerkstelligd van de (…) termijn van drie jaar. Echter, de notaris moet ook niet tot in lengte van jaren kunnen worden achtervolgd met klachten waarvan de feiten door het verstrijken van een te lange termijn nog zeer moeilijk naar behoren zijn vast te stellen. Om die reden is niet gekozen voor een wettelijke uitbreiding van de vervaltermijn, maar voor een uitzondering – onder bepaalde omstandigheden – op de ontvankelijkheid."

De notariskamer neemt de uitkomst van de belangenafweging, zoals die blijkt uit art. 99 lid 21 Wna, over en doet die niet opnieuw. Zo oordeelde de notariskamer[25] in reactie op de stellingen van klager dat hij niet de dupe mag worden van enige vorm van verjaring, dat het belang van klager bij gerechtigheid moet prevaleren boven het belang van de notaris om met zijn handelwijze *"weg te komen"* en dat het niet de bedoeling van de wetgever kan zijn om middels verjaring een vrijbrief aan de notaris voor zijn schadeveroorzakende handelingen te geven:

"Dit betoog wordt verworpen. Artikel 99 lid 21 Wna kan niet buiten toepassing worden gelaten op grond van een belangenafweging of op grond van een aan de wetgever toegeschreven bedoeling (…)."

4. De beklaagde notariële beroepsbeoefenaar

Aan het notarieel tuchtrecht zijn de volgende notariële beroepsbeoefenaars onderworpen: (i) notarissen, (ii) toegevoegd notarissen en (iii) kandidaat-notarissen. Uit een factsheet van de KNB[26] blijkt dat per 1 januari 2025 werkzaam zijn: 1.200 notarissen, 264 toegevoegd notarissen en 2.033 kandidaat-notarissen. Zij doen dat op 871 notariskantoren (waarvan 413 eenmanskantoren met één notaris (en ondersteunend personeel)).[27] Op de website www.registernotariaat.nl treft men de gegevens aan over notarissen, toegevoegd notarissen en kandidaat-notarissen zoals de datum van benoeming, ontslag, waarneming, nevenbetrekkingen en bepaalde aan de (kandidaat-) notaris opgelegde tuchtmaatregelen (§ 8).

Met betrekking tot elk van deze juridische beroepsbeoefenaars wordt een beknopte toelichting gegeven.

Notaris

Een notaris wordt benoemd bij Koninklijk Besluit. Hij is veelal eigenaar van het kantoor, al dan niet in maatschapsverband of als (mede) aandeelhouder van een B.V. of N.V. De notaris legt de ambtseed af waarin hij belooft zich aan alle regels van het notarisambt te houden. Art. 3 lid 2 Wna schrijft de volgende eedsaflegging voor:

"Ik zweer getrouwheid aan de Koning en de Grondwet en eerbied voor de rechterlijke autoriteiten.

[25] Notariskamer 22 september 2020, ECLI:NL:GHAMS:2020:2405.
[26] Zie www.knb.nl/overzicht-factsheets-vanaf-2014.
[27] Bij het aantal kantoren zijn ook kantoren met meerdere vestigingen meegerekend.

Ik zweer, dat ik mij zal gedragen naar de wetten, de reglementen en de verordeningen die op het notarisambt van toepassing zijn en dat ik mijn taak eerlijk, nauwgezet en onpartijdig zal uitvoeren; dat ik geheimhouding zal betrachten ten aanzien van alles waarvan ik door mijn ambt kennis neem en dat ik voorts, middellijk noch onmiddellijk, onder enige naam of voorwendsel, tot het verkrijgen van mijn benoeming aan iemand iets heb gegeven of beloofd, noch zal geven of beloven."

In plaats van de eed kan de belofte worden afgelegd.

Notarissen zijn verplicht lid van de KNB te Den Haag (art. 60 Wna). De taak van de KNB is de bevordering van een goede beroepsuitoefening van de leden en van hun vakbekwaamheid. De taak van de KNB omvat mede de zorg voor de eer en het aanzien van het notarisambt (art. 61 lid 1 Wna).

Wat mag van een notaris eigenlijk worden verwacht? Laat ik een poging wagen om een schets te geven van een goede notaris.[28] Een notaris houdt zich aan de vigerende wet- en regelgeving en aan de binnen de beroepsgroep geldende normen en waarden, ook als deze van buitenaf onder druk staan. Een notaris is vakbekwaam. Een notaris is eerlijk en betrouwbaar. Hij vervult zijn taak zonder vooringenomenheid. Hij laat zich niet omkopen. Hij is rechtschapen. Hij neemt zijn maatschappelijke verantwoordelijkheid als poortwachter, ook al kunnen de daarmee verband houdende werkzaamheden niet altijd aan cliënten gedeclareerd worden. Hij is in zijn dienstverlening en communicatie-uitingen professioneel, dienstbaar, onafhankelijk en hij gaat zorgvuldig te werk. Hij is financieel integer en heeft oog voor de belangen van andere belanghebbenden dan zijn cliënt(en).

Waarnemend notaris

De continuïteit van de notariële dienstverlening wordt van groot belang geacht. Het protocol van de notaris mag niet onbeheerd zijn. In art. 29 e.v. Wna wordt om die reden in een wettelijke regeling van de waarneming van de notaris voorzien. Een onderscheid wordt daarbij gemaakt tussen: (i) de lichte waarneming en (ii) de zware waarneming. Bij *lichte* waarneming wordt de notaris waargenomen *"in geval van afwezigheid of verhindering van de notaris"* en wanneer de notaris *"niet in staat is zijn ambt uit te oefenen wegens ziekte"* (art. 28 onder a en b Wna). Bij *zware* waarneming vindt de waarneming plaats in geval van *"schorsing in de uitoefening van zijn ambt"*, *"ontzetting uit zijn ambt"*, *"ontslag of vestiging buiten het arrondissement waarin zijn vestigingsplaats is gelegen"* en *"zijn overlijden"* (art. 28 onder c t/m f Wna).

Een waarnemend kandidaat-notaris handelt in beginsel niet onder de verantwoordelijkheid van de waargenomen notaris. De zelfstandige positie van de waarnemend kandidaat-notaris blijkt onder meer uit art. 29 lid 7 Wna. Aldaar wordt bepaald dat de waarnemer verantwoordelijk is voor het beheer van het protocol van de vervangen notaris en de uitoefening van het notarisambt met betrekking tot dat protocol. Zolang de waarnemer bevoegd is, is de notaris onbevoegd met betrekking tot zijn eigen protocol om het notarisambt uit te oefenen. Heeft de waargenomen notaris zelf geen betrokkenheid gehad bij het opstellen en passeren van een notariële akte, ook niet als werkgever, dan kan hem geen tuchtrechtelijk verwijt worden gemaakt.[29]

[28] Zie daarvoor ook het preadvies van de KNB, *De goede notaris*, SDU 2010.
[29] Zie notariskamer 23 juli 2013, ECLI:NL:GHAMS:2013:2284.

Een kandidaat-notaris die met de waarneming van een notaris was belast, heeft geprobeerd om op formeel-juridische gronden aan het tuchtrechtelijke toezicht te ontsnappen. Hij is daarin niet geslaagd. De notariskamer overwoog bij beslissing van 9 februari 2021, ECLI:NL:GHAMS:2021:313:

"In zijn verweer in hoger beroep heeft de kandidaat-notaris aangevoerd dat de klacht van klager niet-ontvankelijk dient te worden verklaard. De klacht ziet op handelen van de kandidaat-notaris in de periode waarin hij zware waarnemer was van het vacante protocol van de oud-notaris. Volgens de kandidaat-notaris valt de zware waarnemer volgens de huidige Wet op het notarisambt (Wna) niet onder het notarieel tuchtrecht. De kandidaat-notaris verwijst in dit verband naar een artikel van 15 februari 2020 in WPNR 2020/7270 van prof. mr. A.L.G.A. Stille en mr. P. Blokland. In het artikel wordt de definitie van het begrip kandidaat-notaris in art. 1, lid 1, aanhef en onder c, Wna besproken. In die bepaling is niets opgenomen over degene die, geen notaris of toegevoegd-notaris zijnde, het notarisambt waarneemt. De conclusie van het artikel is dat de kandidaat-notaris die tot waarnemer wordt benoemd niet langer kandidaat-notaris is en dus gedurende de waarneming niet onderworpen is aan tuchtrecht en toezicht.
Dat de waarnemer in de begripsbepalingen van art. 1 Wna niet apart is genoemd is naar het oordeel van het hof een kennelijke vergissing van de wetgever. Doel van de Wna is onmiskenbaar om allen die belast zijn met de uitoefening van het notarisambt aan het tuchtrecht te onderwerpen. Er is geen enkel aanknopingspunt in de Wna of de wetsgeschiedenis te vinden dat de wetgever de tot waarnemer benoemde kandidaat-notaris hiervan heeft willen uitzonderen. Uit de artikelen 28 en 29 Wna volgt expliciet dat het tuchtrecht ook betrekking heeft op de waarnemer. Een redelijke uitleg van de wet brengt mee dat de tot waarnemer benoemde kandidaat-notaris aan het tuchtrechtelijk toezicht onderworpen blijft. De klacht van klager is dan ook ontvankelijk."

Een waarnemend kandidaat-notaris valt derhalve onder het tuchtrechtelijke toezicht van de Wet op het notarisambt en hij heeft een eigen verantwoordelijkheid op grond van het notarieel tuchtrecht.

Wordt op goede gronden een tuchtklacht ingediend tegen zowel een waarnemend notaris als een waargenomen notaris, dan wordt alleen de klacht tegen de waarnemend notaris gegrond verklaard en de klacht tegen de waargenomen notaris ongegrond verklaard als de waargenomen notaris zijn tuchtrechtelijke verantwoordelijkheid voor het handelen van zijn kandidaat-notaris naar behoren heeft ingevuld.[30] Dat kan anders komen te liggen als de waargenomen notaris een eigen tuchtrechtelijk verwijt treft of met betrekking tot de verleende notariële diensten een gedeelde verantwoordelijkheid heeft met de waarnemend notaris.

Toegevoegd notaris

Een toegevoegd notaris is aangewezen bij Ministerieel Besluit. De titel 'toegevoegd notaris' is in 2013 ingevoerd om een alternatief te bieden aan kandidaat-notarissen die wel notaris willen worden, maar geen ondernemer willen zijn. Het verschil met een notaris is dat de toegevoegd notaris in loondienst werkzaam is en onder verantwoordelijkheid van de 'gewone' notaris zijn notariële werk verricht. Ook een toegevoegd notaris legt de eed af.

[30] Zie notariskamer 10 februari 2021, ECLI:NL:GHAMS:2021:315.

Een toegevoegd notaris heeft dezelfde taken en bevoegdheden als een notaris. Hij is ook de vaste waarnemer van de notaris waarbij hij werkzaam is.

Kandidaat-notaris

Elke (toegevoegd) notaris is ooit begonnen als kandidaat-notaris. Een kandidaat-notaris heeft de academische studie notarieel recht afgerond en werkt op een notariskantoor. Tijdens de eerste drie jaar van zijn carrière volgt de kandidaat-notaris de notariële beroepsopleiding. De kandidaat-notaris is niet verplicht om notaris te worden. Iemand kan jarenlang werkzaam zijn als kandidaat-notaris op een notariskantoor. Na een periode van zes jaar en het voldoen aan een aantal vereisten kan een kandidaat-notaris tot notaris worden benoemd.

De kandidaat-notaris mag alleen akten tekenen als de (toegevoegd) notaris ziek of afwezig is en hij met de waarneming van de (toegevoegd) notaris is belast. De waarnemend notaris voert dan de werkzaamheden van de waargenomen notaris uit. Tijdens de waarneming heeft de kandidaat-notaris dezelfde rechten, bevoegdheden en verplichtingen als de notaris.

Soms wordt een tuchtklacht tegen zowel de notaris als de kandidaat-notaris ingediend. De notaris kan in een tuchtprocedure slechts op zijn eigen gedrag aangesproken worden.

De Wet op het notarisambt voorziet in het geval dat een tuchtklacht wordt ingediend tegen een notaris die ook lid is van de kamer voor het notariaat (art. 99 lid 8 Wna).

Klacht tegen een oud-notaris

Volgens art. 93 lid 2 Wna blijven notarissen, toegevoegd notarissen en kandidaat-notarissen die niet meer als zodanig werkzaam zijn aan de tuchtrechtspraak onderworpen ter zake van enig handelen of nalaten gedurende de tijd dat zij als zodanig werkzaam waren. Het verweer in een tuchtprocedure dat de klager na het defungeren van de notaris geen belang meer heeft bij zijn klacht en het opleggen van een maatregel wordt daarom gepasseerd. Bij beslissing van 16 juni 2015, ECLI:NL:GHAMS:2015:2279, motiveerde de notariskamer dat als volgt:

"Het feit dat de oud-notaris voorafgaand aan de behandeling van de onderhavige klacht zelf ontslag uit zijn functie heeft gevraagd en gekregen, vormt geen beletsel voor het opleggen van de maatregel van ontzetting uit het ambt, indien die maatregel passend is. Gelet op het bepaalde in artikel 103 lid 8 Wna heeft de maatregel van ontzetting uit het ambt bovendien ook na ontslag betekenis, omdat de maatregel verhindert dat de oud-notaris wordt benoemd tot (toegevoegd) notaris of waarnemer. Dat de strafrechtelijke veroordeling van de oud-notaris betrokken zou kunnen worden bij de beoordeling van een aanvraag tot toetreding tot het ambt van notaris of kandidaat-notaris, is geen reden om aan te nemen dat in deze procedure van het opleggen van de maatregel van ontzetting moet worden afgezien, indien het opleggen daarvan passend is."

Het vrijwillig neerleggen van de functie van notaris biedt dus geen *escape* tegen een tuchtrechtelijke toetsing van het handelen of nalaten van de notaris.

Ik signaleer hier nog wel een lapsus in het notarieel tuchtrecht. Het optreden van een oud-notaris in een tuchtprocedure valt buiten het bereik van het notarieel tuchtrecht. Wordt door een oud-notaris tijdens de zitting onopgemerkt een loopje met de waarheid genomen (of erger) dan kan daarover later geen tuchtklacht meer worden ingediend.

Handelen van een notaris in een andere hoedanigheid

Een tuchtklacht kan ook worden ingediend wanneer geklaagd wordt over het handelen of nalaten van een notaris in een andere hoedanigheid dan notaris. In dat geval moet het handelen of nalaten van de notaris voldoende verband houden met zijn hoedanigheid van notaris. Te denken valt daarbij aan door de notaris beklede nevenfuncties zoals het optreden van de notaris als vereffenaar of executeur[31] in een nalatenschap, (testamentair) bewindvoerder[32], bestuurder van een stichting administratiekantoor[33] of als derde-beslagene[34].

Een voorbeeld hiervan is de beslissing van de notariskamer van 29 april 2019, ECLI:NL:GHAMS:2019:29, over een klacht inzake de wijze waarop een kandidaat-notaris haar bevoegdheden als vereffenaar heeft uitgeoefend. De kandidaat-notaris voerde aan dat zij geen werkzaamheden heeft verricht in haar hoedanigheid van kandidaat-notaris. Zij voert haar taak uit als vereffenaar, benoemd door de rechtbank. De notariskamer oordeelt over dit ontvankelijkheidsverweer:

"Voorop staat dat een notaris tuchtrechtelijk aansprakelijk kan zijn voor het handelen in een andere hoedanigheid dan notaris dat voldoende verband houdt met zijn hoedanigheid van notaris in relatie tot het daarbij passende gedragsniveau, zonder dat het handelen uitsluitend aan een notaris is voorbehouden. De gedragingen van een vereffenaar houden voldoende verband met het daarbij passende gedragsniveau van een notaris, zodat de kandidaat-notaris zich voor haar handelen als vereffenaar tuchtrechtelijk moet verantwoorden. Hierop dient een uitzondering te worden gemaakt voor de regels die de functie van een vereffenaar in algemene zin betreffen. Op dat gebied is de kantonrechter bevoegd (gerechtshof Amsterdam 13 juni 2017, ECLI:NL:GHAMS:2017:2259)."

---

[31] Zie notariskamer 19 februari 2019, ECLI:NL:GHAMS:2019:807. De gedragingen van een executeur (-afwikkelingsbewindvoerder) houden voldoende verband met de hoedanigheid van notaris, zodat de notaris zich voor zijn handelen als executeur (-afwikkelingsbewindvoerder) tuchtrechtelijk moet verantwoorden.

[32] Zie notariskamer 27 november 2018, ECLI:NL:GHAMS:2018:4429. In het kader van een beheersregeling van de woning ex art. 3:168 lid 2 BW was de notaris als bewindvoerder van de woning benoemd.

[33] Zie kamer voor het notariaat in het ressort 's-Hertogenbosch 25 april 2022, ECLI:NL:TNORSHE:2022:18. De klacht gaat over de handelwijze van de notaris die mede is opgetreden in zijn hoedanigheid van bestuurder van een stichting administratiekantoor, die de aandelen houdt in een familiebedrijf.

[34] Zie notariskamer 9 april 2019, ECLI:NL:GHAMS:2019:1294, in welk geval door de notariskamer geoordeeld is dat de aan de notaris verweten handelwijze voldoende verband houdt met zijn hoedanigheid van notaris, omdat het derdenbeslag is gelegd op gelden die de notaris onder zich heeft verkregen in verband met de levering van een woning die hij in zijn hoedanigheid van notaris heeft verzorgd. De notaris kan in dat geval tuchtrechtelijk aansprakelijk zijn voor zijn handelen als derde-beslagene.

Ook als het handelen van de notaris niet voldoende of minder verband houdt met de hoedanigheid van notaris kan tuchtrechtelijke aansprakelijkheid in het vizier komen. In dat geval geldt volgens de notariskamer bij beslissing van 28 april 2020, ECLI:NL:GHAMS:2020:1165:

"Naarmate het handelen minder verband houdt met de hoedanigheid van notaris, moet het van grotere ernst zijn om nog de conclusie te kunnen rechtvaardigen dat de notaris daardoor de eer en het aanzien van het notarisambt schaadt of dat zijn handelen een notaris niet betaamt."

Het ging in dat geval om het optreden van de notaris als bestuurder van een vereniging van appartementseigenaren. De notaris was één van de appartementseigenaren. Het hof was uiteindelijk van oordeel dat de verwijten die klagers aan het adres van de notaris maakten niet onder het tuchtrecht vielen, zodat klagers niet in hun klacht konden worden ontvangen.

5. Voorbehandeling van de klacht

Als de (eerste) schriftelijke behandeling van de tuchtklacht is geëindigd, krijgt de klager daarvan bericht van de kamer. Vervolgens is aan de voorzitter van de kamer voor het notariaat een eerste inhoudelijke (voor)behandeling van de klacht opgedragen. Daarbij kan de voorzitter sturend optreden. Zo is het mogelijk dat hij de zaak verwijst naar de Geschillencommissie Notariaat, hij kan een schikking beproeven tussen de klager en de beklaagde notariële dienstverlener of hij kan de klacht zo nodig zelf afdoen. De voorzitter kan de klacht ook verwijzen naar de kamer voor het notariaat.

Verwijzing naar de Geschillencommissie Notariaat

Sommige zaken behoren niet thuis in de tuchtrechtspraak. Zo is de kamer niet bevoegd te oordelen over juridische geschillen en heeft zij ook niet de bevoegdheid een notaris te veroordelen om door de klager mogelijk geleden schade te vergoeden. Tot de taak van de kamer behoort het evenmin om een uitspraak te doen over eventuele civielrechtelijke aansprakelijkheid van de notaris. Sommige zaken dienen daarom door de voorzitter van de kamer meteen doorverwezen te worden, bijvoorbeeld naar de Geschillencommissie Notariaat.

De Geschillencommissie Notariaat heeft tot taak geschillen tussen de cliënt en de notaris te beslechten, voor zover deze betrekking hebben op de totstandkoming of de uitvoering van een opdracht aan de notaris, al dan niet met een vordering tot schadevergoeding, en over een door de notaris aan de cliënt verzonden declaratie. De hoogte van de schade of de declaratie (inclusief BTW) mag niet hoger zijn dan € 10.000. Zo nodig kan afgezien worden van het meerdere om het geschil toch voor te kunnen leggen aan de geschillencommissie. Voor de behandeling van het geschil is een beperkt klachtengeld verschuldigd, dat gerestitueerd wordt als de cliënt in het gelijk wordt gesteld. Zie verder www.degeschillencommissie.nl, via welke website ook het Reglement Geschillencommissie Notariaat is te raadplegen.

De voorzitter van de kamer voor het notariaat kan de behandeling van een zaak die zich daarvoor leent, schorsen teneinde de klager in de gelegenheid te stellen het geschil

voor te leggen aan de Geschillencommissie Notariaat (art. 99 lid 10 Wna). Tegen deze beslissing tot schorsing van de behandeling staat geen rechtsmiddel open.

Schikking

Indien de voorzitter van de kamer van oordeel is dat een klacht vatbaar is voor een minnelijke regeling roept hij de klager en de beklaagde notariële dienstverlener op teneinde een zodanige schikking te beproeven (art. 99 lid 12 Wna). Indien een minnelijke schikking mogelijk blijkt, wordt deze op schrift gesteld en door de klager, de notariële dienstverlener tegen wie de klacht is ingediend en de voorzitter ondertekend.

Afdoening door de voorzitter

De voorzitter van de kamer voor het notariaat heeft de bevoegdheid een klacht na een summier onderzoek terstond af te wijzen (art. 99 lid 11 Wna). Zo nodig hoort hij daartoe eerst de klager en de beklaagde notariële dienstverlener. De afwijzing behoort met redenen omkleed te zijn. Deze afwijzing van de klacht is mogelijk indien de klacht is:

a. kennelijk niet-ontvankelijk;
b. kennelijk ongegrond; of
c. van onvoldoende gewicht.

Op deze wijze kan worden bereikt dat de kamer voor het notariaat niet lastig wordt gevallen met allerlei beuzelarijen. Voor de afwijzing van de klacht dient een summier onderzoek voldoende te zijn. Indien de klacht echter uitgebreid onderzoek behoeft of de klacht complex is, dient de voorzitter geen gebruik te maken van zijn bevoegdheid om de klacht terstond af te wijzen, ook al zou hij de klacht op het eerste gezicht weinig kansrijk achten.

Ad a. Klacht is kennelijk niet-ontvankelijk

Een klacht is kennelijk niet-ontvankelijk als de klager bij de verkeerde kamer klaagt. Een ander voorbeeld van een niet-ontvankelijke klacht is dat men klaagt over een kwestie die reeds eerder onder de aandacht van de tuchtrechter is gebracht. In de Wet op het notarisambt is niet een regel hierover opgenomen. Uit vaste rechtspraak van de notariskamer van het gerechtshof Amsterdam blijkt dat het *ne bis in idem*-beginsel niettemin in het notarieel tuchtrecht geldt. Het beginsel houdt in dat na een beoordeling van een klacht door een tuchtrechter, een latere klacht over 'hetzelfde feit' niet opnieuw kan worden beoordeeld. Er kan dus niet met succes herhaaldelijk over dezelfde gedraging van een notaris geklaagd worden.

Dient een klager over hetzelfde feit opnieuw een tuchtklacht in, dan dient hij niet-ontvankelijk verklaard te worden. Bij de beoordeling van de vraag of schending van het *ne bis in idem*-beginsel aan de orde is, zal de hamvraag zijn of al dan niet sprake is van hetzelfde feit. Van 'hetzelfde feit' is sprake als de beklaagde notariële dienstverlener in redelijkheid heeft kunnen menen dat met de beoordeling van het tuchtrechtelijk aspect in een eerdere zaak, de tuchtrechtelijke beoordeling van zijn handelen is geëindigd. Dat

betekent dat in concreto de vraag zal moeten worden beantwoord of de notaris er na de behandeling van de zaak van mocht uitgaan dat de zaak tuchtrechtelijk was afgedaan.[35]

Soms blijkt de tuchtrechter bereid om de ogenschijnlijk beperkte reikwijdte van 'hetzelfde feit' toch enigszins op te rekken. Zie daarvoor de navolgende passage uit een uitspraak van een kamer voor het notariaat[36]:

"Hetgeen thans is aangevoerd met betrekking tot de openbare verkoop 2015 hangt dan ook zozeer samen met de klachten in de eerder hiervoor aangeduide zaken dat van een nieuwe klacht geen sprake is. Nieuwe feiten of omstandigheden die een zodanig ander licht op de zaak werpen dat de zaak inhoudelijk opnieuw beoordeeld dient te worden zijn niet gesteld en ook niet gebleken."

In een andere zaak[37] werd het als volgt verwoord:

"De klacht betreft de vraag of waar is wat [notaris] op de zitting van 6 december 2012 heeft verklaard over de gang van zaken bij het opmaken en passeren van het testament en dus in wezen op die gang van zaken zelf. Die gang van zaken is echter al aan de orde geweest bij de beoordeling van de klacht die heeft geleid tot de beslissing van het hof van 14 mei 2013. De klacht in de onderhavige zaak hangt daarmee zozeer samen met de klacht in die eerdere zaak, dat geen sprake is van een nieuwe klacht, maar van een herhaalde klacht. Het hof zal klaagster daarom alsnog niet-ontvankelijk verklaren in de onderhavige klacht."

Ziet de klacht bijvoorbeeld op het handelen van een notaris als bewindvoerder, maar betreft het andere gedragingen dan waarover eerder is geklaagd in een tuchtrechtelijke procedure, dan is geen sprake van een beoordeling door de tuchtrechter van dezelfde feiten. In een dergelijk geval zal de klager wel ontvankelijk zijn in zijn klachten.[38]

Ook overschrijding van de vervaltermijn van art. 99 lid 21 Wna zal tot niet-ontvankelijkheid van de tuchtklacht leiden (§ 3).

Ad b. Klacht is kennelijk ongegrond

Als voorbeeld van een kennelijk ongegronde klacht kan worden genoemd de trage afgifte van een verklaring van erfrecht door een notaris, terwijl de daarvoor benodigde informatie wel meteen door de notaris is aangevraagd maar als gevolg van ambtelijke traagheid niet meteen kan worden verkregen. Na enig summier onderzoek zou deze klacht terstond door de voorzitter kunnen worden afgewezen.

---

[35] Zie daarvoor notariskamer 19 oktober 2010, ECLI:NL:GHAMS:2010:BO4681, en notariskamer 21 april 2015, ECLI:NL:GHAMS:2015:1446.
[36] Kamer voor het notariaat in het ressort Arnhem-Leeuwarden 11 januari 2018, ECLI:NL:TNORARL:2018:14.
[37] Notariskamer 26 januari 2016, ECLI:NL:GHAMS:2016:247.
[38] Notariskamer 27 november 2018, ECLI:NL:GHAMS:2018:4429.

Ad c. Klacht is kennelijk van onvoldoende gewicht

Een klacht is van onvoldoende gewicht indien het gaat om een onbelangrijk feit ofwel een bagatelzaak.

Verzet tegen de beslissing van de voorzitter

Wijst de voorzitter de klacht af op één van de hiervoor genoemde gronden, dan kan de klager binnen veertien dagen na verzending van het afschrift van de beslissing schriftelijk verzet doen bij de kamer voor het notariaat (art. 99 lid 15 Wna). Dat is dus een erg korte termijn. Het schriftelijk verzet moet gemotiveerd aangeven met welke overwegingen van de voorzitter van de kamer de klager zich niet kan verenigen. De klager kan verzoeken om over zijn verzet te worden gehoord.

De voorzitter die de klacht heeft afgewezen, neemt (uiteraard) niet deel aan de behandeling van het verzet. Hij wijst een plaatsvervanger aan om hem bij de behandeling van het verzet te vervangen (art. 99 lid 16 Wna).

Ten gevolge van het verzet vervalt de afwijzende beslissing van de voorzitter, tenzij de kamer voor het notariaat het verzet niet-ontvankelijk of ongegrond verklaart (art. 99 lid 17 Wna). Het verzet kan dus niet van onvoldoende gewicht worden verklaard.

Het verzet kan niet-ontvankelijk zijn, omdat het te laat is ingediend. Meent de kamer voor het notariaat – evenals de voorzitter – dat de klacht kennelijk niet-ontvankelijk, kennelijk ongegrond of van onvoldoende gewicht is, dan kan zij zonder nader onderzoek het verzet ongegrond verklaren (art. 99 lid 18 Wna). De klager die daarom heeft verzocht, moet echter wel eerst in de gelegenheid zijn gesteld te worden gehoord.

De beslissingen tot ongegrondverklaring en niet-ontvankelijkverklaring moeten worden gemotiveerd (art. 99 lid 19 Wna). Tegen deze beslissingen van de kamer staat geen rechtsmiddel open.

Verwijzing naar de kamer voor het notariaat

De voorzitter brengt de klachten die niet zijn neergelegd bij de Geschillencommissie Notariaat, niet in der minne zijn geschikt of zijn afgewezen, ter kennis van de kamer voor het notariaat (art. 99 lid 13 Wna).

6. Behandeling van de klacht

De kamer voor het notariaat neemt geen beslissing over de tuchtklacht dan na verhoor of behoorlijke oproeping van de beklaagde notariële dienstverlener en de klager, zo bepaalt art. 101 lid 1 Wna. De oproepingen geschieden bij aangetekende brief ten minste zeven dagen voor het verhoor.

Tot het dossier behoort de klacht en het verweerschrift van de notaris. In een enkel geval bepaalt de voorzitter van de kamer dat er een extra schriftelijke ronde in de zaak plaatsvindt, te weten de repliek (de reactie van klager op het verweerschrift van de notaris) en de dupliek (de reactie van de notaris op de repliek van de klager).

Aan de klager en de beklaagde notariële dienstverlener wordt uitdrukkelijk de bevoegdheid toegekend zich te doen bijstaan door een raadsman (art. 101 lid 2 Wna). Die

raadsman behoeft geen advocaat te zijn. De kamer voor het notariaat kan weigeren personen, die geen advocaat zijn, als raadsman toe te laten (art. 101 lid 3 Wna). In dat geval houdt de kamer de zaak tot een volgende zitting aan.

De behandeling van een tuchtklacht door de kamer voor het notariaat geschiedt in het openbaar (art. 101 lid 4 Wna). Openbare behandeling wordt gezien als een onderdeel van een *fair trial*, een met waarborgen omklede procesvoering die wordt voorgeschreven door art. 6 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (EVRM). De kamer kan niettemin om gewichtige redenen bevelen dat de behandeling geheel of gedeeltelijk met gesloten deuren zal plaatsvinden (art. 101 lid 4 Wna).

De kamer kan getuigen en deskundigen oproepen, maar dat blijkt in de praktijk een uitzondering te zijn (art. 102 lid 1 Wna). Zij worden daartoe bij aangetekende brief opgeroepen en zijn verplicht aan de oproeping gevolg te geven. Verschijnt een getuige of deskundige niet, dan kan hij door de officier van justitie op verzoek van de kamer gedagvaard worden. Verschijnt een getuige of deskundige dan nog steeds niet, dan kan zelfs als *ultimum remedium* een bevel tot medebrenging (met behulp van de sterke arm, oftewel de politie) volgen.

Het fundamentele beginsel van behoorlijke procesvoering vereist dat de klager en de beklaagde notariële dienstverlener hun standpunten mondeling in elkaars aanwezigheid uiteen kunnen zetten. Ook het horen van getuigen dient in elkaars tegenwoordigheid plaats te vinden. Stukken waarop de klager en de beklaagde notariële dienstverlener zich beroepen, dienen aan de wederpartij en de tuchtrechter overgelegd te worden.

Ten behoeve van de mondelinge behandeling kunnen nog aanvullende stukken worden overgelegd. Bij de oproep wordt bepaald dat deze stukken uiterlijk op een bepaalde dag voor de zitting ontvangen moeten zijn. Gewoonlijk wordt op te laat binnengekomen stukken geen acht geslagen. Aan een recente oproepingsbrief voor een mondelinge behandeling in één van de door mij behandelde notariële tuchtzaken ontleen ik nog de volgende passage over de gang van zaken tijdens de mondelinge behandeling van de tuchtklacht door de kamer voor het notariaat:

"Daar partijen hun standpunten al schriftelijk naar voren hebben gebracht, zullen zij ter zitting ieder maximaal tien minuten de gelegenheid krijgen om hun standpunt nader toe te lichten. Partijen of hun raadslieden kunnen daarbij desgewenst een pleitnota overleggen en dienovereenkomstig pleiten. Vervolgens krijgt iedere partij de gelegenheid voor een kort weerwoord. Ten slotte worden partijen in de gelegenheid gesteld eventuele vragen van de kamer te beantwoorden."

Toetsingsnorm

Art. 93 lid 1 Wna bepaalt dat notarissen, toegevoegd notarissen en kandidaat-notarissen aan tuchtrechtspraak zijn onderworpen ter zake van handelen of nalaten:

- in strijd met enige bij of krachtens die wet gegeven bepaling,
- in strijd met de zorg die zij als notaris, toegevoegd notaris of kandidaat-notaris behoren te betrachten ten opzichte van degene te wier behoeve zij optreden,
- dat een behoorlijk notaris, toegevoegd notaris of kandidaat-notaris niet betaamt.

Deze open normen zijn nader uitgewerkt in de door de KNB opgestelde beroeps- en gedragsregels. Deze beroeps- en gedragsregels zijn opgenomen in een verordening van de KNB: de Verordening beroeps- en gedragsregels 2011. In het hoofdstuk 'Materieel tuchtrecht in erfrechtelijke aangelegenheden: van andermans fouten leren' op deze website wordt de uit de tuchtrechtspraak blijkende notariële deontologie nader onder de loep genomen.

Uit de tuchtrechtspraak blijkt dat de reikwijdte van het tuchtrecht niet onbegrensd is. Wordt een aangelegenheid aan de tuchtrechter voorgelegd die buiten het door art. 93 lid 1 Wna bestreken terrein valt, dan wordt de klager niet-ontvankelijk verklaard in zijn verzoek. Ik geef daarvan enkele voorbeelden. Niet-ontvankelijk is verklaard het verzoek van een klager om:

- de rechtsgeldigheid van een testament te beoordelen. Het oordeel hierover is aan de civiele rechter voorbehouden.[39] Wel kan in een tuchtklacht aan de orde worden gesteld of de notaris voldoende zorgvuldig heeft gehandeld bij de beoordeling van de wilsbekwaamheid van de testateur en of de notaris voldoende heeft gewaarborgd dat de testateur zijn wil op onafhankelijke wijze – zonder beïnvloeding van derden – aan de notaris heeft kunnen overbrengen.
- van de oud-notaris *"te vorderen"* dat hij volledige openheid van zaken geeft met betrekking tot de nalatenschappen van erflater en erflaatster.[40]

Uitspraak van de kamer voor het notariaat

De beslissingen van de kamer voor het notariaat zijn met redenen omkleed en worden in het openbaar uitgesproken (art. 104 lid 1 Wna). Het Reglement bepaalt dat in zaken waarin een mondelinge behandeling heeft plaatsgevonden, de kamer binnen zes weken een beslissing neemt, tenzij de kamer tijdens de mondelinge behandeling anders heeft bepaald. Indien blijkt dat de uitspraaktermijn niet wordt gehaald, geeft de secretaris daarvan schriftelijk kennis aan partijen met vermelding van de termijn waarbinnen de kamer uitspraak zal doen.

Een waarschuwing of berisping wordt door de voorzitter uitgesproken in een vergadering van de kamer in aanwezigheid van de beklaagde notariële dienstverlener die daarvoor bij aangetekende brief wordt opgeroepen (art. 103 lid 6 Wna). Daarvan wordt proces-verbaal opgemaakt.

De secretaris zendt ingevolge art. 104 lid 2 Wna van de beslissingen van de kamer voor het notariaat bij aangetekende brief een afschrift aan:

a. de beklaagde notariële dienstverlener;
b. het bestuur van de KNB;
c. het bestuur van het BFT; en
d. de klager, indien werd beslist naar aanleiding van zijn klacht.

[39] Zie kamer voor het notariaat in het ressort 's-Hertogenbosch 21 december 2020, ECLI:NL:TNORSHE:2020:37.
[40] Zie kamer voor het notariaat in het ressort 's-Hertogenbosch 21 december 2020, ECLI:NL:TNORSHE:2020:36.

Opmerkelijk is dat nog steeds een afschrift van de beslissing van de kamer voor het notariaat aan de ambtenaar van de rijksbelastingdienst gestuurd moet worden (art. 104 lid 3 Wna). Dat zou inmiddels toch wel aan het BFT overgelaten kunnen worden.

De beslissingen van de kamers voor het notariaat worden geanonimiseerd gepubliceerd op www.tuchtrecht.overheid.nl.

De notaris overlijdt tijdens de tuchtprocedure in eerste aanleg of in hoger beroep

De Wet op het notarisambt kent geen regeling voor de situatie dat een (oud) notaris tijdens de tuchtprocedure in eerste aanleg of in hoger beroep overlijdt. In de beslissing van 21 april 2015, ECLI:NL:GHAMS:2015:1480, heeft de notariskamer overwogen dat de tuchtrechtspraak (mede) wordt uitgeoefend ten dienste van het algemeen belang, namelijk ten behoeve van de kwaliteit van de beroepsuitoefening. Het notariële tuchtrecht is in het bijzonder erop gericht een optimaal functioneren van het ambt van notaris binnen het rechtsbestel te verzekeren door op te treden tegen inbreuken op de ambtsplichten en/of de beroepsethiek. Een eventuele inbreuk op de daarvoor geldende normen kan echter slechts in een individueel geval worden vastgesteld en leidt dan tot een persoonlijke sanctie voor de individuele notaris. Het ligt daarom in de rede dat het overlijden van de betrokken (oud) notaris tot gevolg heeft dat de behandeling van de klacht wordt gestaakt.[41]

Dit sluit aan bij de wettelijke regeling die geldt in het strafrecht en de opvatting die aan die regeling ten grondslag ligt. Art. 69 van het Wetboek van Strafrecht bepaalt dat het recht tot strafvordering vervalt door de dood van de verdachte. Daaraan ligt de opvatting ten grondslag dat vervolging van een strafbaar feit en oplegging van een straf een persoonlijk karakter hebben, zodat het overlijden van de verdachte tot gevolg moet hebben dat de strafzaak een einde neemt. Indien het overlijden plaatsvindt nadat de dagvaarding is uitgebracht, brengt dit mee dat de officier van justitie niet-ontvankelijk wordt verklaard in de vervolging. Ingeval de verdachte overlijdt gedurende het hoger beroep of het beroep in cassatie, wordt daartoe tevens de uitspraak van de lagere rechter door de hogere rechter vernietigd.

De notariskamer heeft in voormelde beslissing van 21 april 2015 voor het notariële tuchtrecht tot uitgangspunt aanvaard dat de tuchtprocedure een einde neemt door het overlijden van de betrokken (oud) notaris. Indien het overlijden plaatsvindt gedurende de procedure in eerste aanleg, brengt dit mee dat de kamer voor het notariaat klager niet-ontvankelijk dient te verklaren in zijn klacht tegen de overleden (oud) notaris. Indien het overlijden plaatsvindt nadat hoger beroep is ingesteld, brengt dit mee dat de notariskamer een beslissing van de kamer voor het notariaat waarbij de klacht gegrond of ongegrond is verklaard, zal vernietigen en klager niet-ontvankelijk zal verklaren in zijn klacht.[42]

7. Geheimhoudingsplicht en tuchtrecht

Indien de notaris als beklaagde in een tuchtprocedure wordt betrokken, zal hem door de tuchtrechter of de belanghebbende gevraagd worden opheldering te verschaffen over de wijze waarop hij zijn notariële diensten heeft verleend. Zou een notaris kunnen weigeren

[41] Hetzelfde is ook bepaald in art. 47a lid 5 van de Advocatenwet (*"Indien de betrokken advocaat overlijdt, wordt de behandeling van de klacht gestaakt."*)
[42] Zie eveneens notariskamer 18 september 2018, ECLI:NL:GHAMS:2018:3644.

vragen van de kamer over zijn *modus operandi* te beantwoorden met een beroep op zijn ambtelijke geheimhoudingsplicht, zodat hij zich mag verschonen van de plicht tot het afleggen van een verklaring? Weigering zal vast en zeker leiden tot veel onbegrip, aangezien de notaris genoopt moet kunnen worden verantwoording af te leggen in een tuchtprocedure. Aan de andere kant is art. 22 lid 1 Wna streng:

"De notaris is, voorzover niet bij of krachtens de wet anders is bepaald, ten aanzien van al hetgeen waarvan hij uit hoofde van zijn werkzaamheid als zodanig kennis neemt tot geheimhouding verplicht. Dezelfde verplichting geldt voor de personen die onder zijn verantwoordelijkheid werkzaam zijn voor al hetgeen waarvan zij kennis dragen uit hoofde van hun werkzaamheid."

Deze geheimhoudingsplicht is niet absoluut. Het ambtsgeheim van de notaris geldt voor alle vertrouwelijke informatie waarvan hij in zijn beroepsuitoefening kennis neemt (art. 22 lid 1 Wna), oftewel 'toevertrouwde informatie'. De geheimhoudingsplicht strekt zich uit over de gehele dienstverlening van de notaris. De notaris mag deze vertrouwelijke informatie in beginsel ook niet prijsgeven in een juridische procedure. De notaris mag zich tegenover een rechter verschonen van het afleggen van een (getuigen)verklaring voor zover hij daarmee vertrouwelijke informatie zou moeten onthullen. Dat wordt het functionele verschoningsrecht van de notaris genoemd. Met het functioneel verschoningsrecht wordt gewaarborgd dat geen gegevens verstrekt behoeven te worden als uit de inhoud, strekking of totstandkomingsgeschiedenis van een wettelijke bepaling – in dit geval art. 22 Wna – duidelijk blijkt dat een uitdrukkelijke afweging is gemaakt dat informatie vertrouwelijk moet blijven.[43]

Bij de beoordeling van de reikwijdte van het aan een notaris toekomende verschoningsrecht is uitgangspunt dat alles waarvan de wetenschap aan een notaris als zodanig is medegedeeld, heeft te gelden als aan hem toevertrouwd. Daarbij moet het in beginsel aan de notaris zelf worden overgelaten om te beoordelen of hetgeen aan hem is medegedeeld, heeft te gelden als aan hem toevertrouwd.[44] De aard van het verschoningsrecht brengt mee dat de aan een notaris gestelde vragen niet behoeven te worden beantwoord, zolang de rechter aan redelijke twijfel onderhevig acht of die beantwoording naar waarheid zou kunnen geschieden zonder dat geopenbaard wordt wat verborgen dient te blijven. Er kunnen evenwel gronden bestaan voor afwijking van het hiervoor genoemde uitgangspunt dat mededelingen hebben te gelden als aan de notaris toevertrouwd. Dat kan bijvoorbeeld het geval zijn als partijen twisten over de vraag naar de totstandkoming of uitleg van een in een notariële akte vastgelegde transactie en de notaris gevraagd wordt over feiten daaromtrent een getuigenis af te leggen.[45]

Over dit dilemma – de geheimhoudingsplicht van de notaris versus de plicht van de notaris verantwoording af te leggen ten overstaan van de tuchtrechter – schept art. 94 lid 2 Wna duidelijkheid. Ten behoeve van de uitoefening van de tuchtrechtspraak door de kamers voor het notariaat en de notariskamer zijn de notaris en de onder zijn verantwoordelijkheid werkzame personen niet gehouden aan de geheimhoudingsplicht van art. 22 Wna. Daarmee is duidelijk dat *"ten behoeve van de uitoefening van de tuchtrechtspraak"* door de

[43] *Kamerstukken II*, 2019-2020, 35 498, nr. 3, p. 51.
[44] HR 25 september 1992, ECLI:NL:HR:1992:ZC0690.
[45] HR 13 januari 2006, ECLI:NL:HR:2006:AU4533.

kamers voor het notariaat en de notariskamer aan de notaris en de onder zijn verantwoordelijkheid werkzame personen niet een verschoningsrecht toekomt.

Rechtspraak

Niet zelden wordt de notaris gevraagd op welke wijze hij beoordeeld heeft of de testateur wilsbekwaam was bij de totstandkoming van een testament. In voorkomend geval is de notaris gehouden daarnaar nader onderzoek te doen aan de hand van het Stappenplan Beoordeling Wilsbekwaamheid ten behoeve van de notariële dienstverlening van de KNB (het Stappenplan). Ook in andere situaties zouden vragen aan de notaris kunnen worden gesteld over onder meer de wijze waarop hij de wilsbekwaamheid heeft vastgesteld. Onder de geheimhoudingsplicht valt blijkens de tuchtrechtspraak niet de wijze waarop de notaris de wilsbekwaamheid van de testateur heeft vastgesteld. De notaris zal daarover dus moeten verklaren, ook tegenover de tuchtrechter.

Ter illustratie verwijs ik naar de zaak waarvan Philip Kooke – een bekend sportverslaggever van de NOS – op indrukwekkende wijze verslag heeft gedaan.[46] In 2004 trouwde zijn vader, in het geheim, met zijn verzorgster. Hij was toen al bijna twee jaar gediagnosticeerd als alzheimerpatiënt. Zijn vader leed aan angststoornissen, verdwaalde dagelijks en was incontinent. Een half jaar voor het huwelijk kon hij de neuroloog niet antwoorden op de vraag hoeveel kinderen hij had. Zijn vader, die zijn familiebedrijf juist had verkocht, had binnen enkele maanden zijn hele sociale omgeving afgestoten ten faveure van zijn verzorgster. De huwelijksakte met een uitzonderlijke rechtsongelijkheid – als hij overlijdt, gaat alles naar haar, als zij overlijdt erft hij niets – moest ongebruikelijk snel passeren. In de tussenbeslissing van 24 augustus 2006, behorende bij ECLI:NL:GHAMS:2007:AZ8646, oordeelde de notariskamer onder meer:

"De oud-notaris heeft zich, tijdens de procedure en in hoger beroep tijdens de mondelinge behandeling bij dit hof, steeds beroepen op zijn geheimhoudingsplicht. Tijdens de mondelinge behandeling heeft het hof de oud-notaris erop gewezen dat in zijn algemeenheid de geheimhoudingsplicht van een notaris zich niet uitstrekt tot de wijze waarop een notaris te werk gaat. Het hof is van oordeel dat het zeer wel mogelijk is voor een notaris, en in het onderhavige geval voor een oud-notaris, om te beschrijven op welke wijze hij zich een oordeel heeft gevormd over de wilsbekwaamheid van een cliënt, zonder zijn geheimhoudingsplicht te schenden. Nu het hof op basis van de mededelingen van de oud-notaris ter zitting geen oordeel kan vormen over de werkwijze die de oud-notaris heeft gevolgd, zal de oud-notaris worden verzocht alsnog gedetailleerd te beschrijven hoe de beoordeling van de wilsbekwaamheid van de vader van klagers heeft plaatsgevonden en zal in afwachting van die beschrijving ieder verder oordeel over de klacht worden aangehouden."

Gewezen kan verder worden op de beslissing van de notariskamer van 15 augustus 2017, ECLI:NL:GHAMS:2017:3258. In dat geval voerde klager aan dat zijn stiefmoeder leed aan

[46] Philip Kooke, *Ik laat je nooit in de steek. Hoe mijn vader Alzheimer kreeg en veranderde van patiënt in prooi*, Nieuw Amsterdam Uitgevers, 2007. Zie ook NRC Handelsblad van 3 februari 2012 (Notaris laat zich foppen bij 'klaargestoomde' demente. Sinds enige tijd is er het 'Stappenplan' voor notarissen bij vermoedens van dementie. Maar dat vindt Philip Kooke onvoldoende. Want hoe herkent hij façadegedrag?).

de ziekte van Alzheimer en hulpbehoevend was. De buurman, die financieel adviseur van de stiefmoeder was en een bekende van de notaris, heeft – naar zeggen van klager – de stiefmoeder beïnvloed en de inhoud van het laatste testament bedacht. Hij was bovendien, zo had hij aan klager medegedeeld, aanwezig bij het passeren van het testament. Hoewel de notariskamer van oordeel was dat de notaris genoegzaam aannemelijk heeft gemaakt dat hij in het voortraject en ten tijde van het passeren van het testament van de stiefmoeder voldoende alert is geweest op de wilsbekwaamheid van de stiefmoeder en dat hij geen aanleiding had om aan deze wilsbekwaamheid te twijfelen, merkt de notariskamer nog wel op:

"Ter zitting is aan de notaris gevraagd wie de eerste afspraak bij de notaris heeft gemaakt met betrekking tot het nieuwe testament van de stiefmoeder en wie er aanwezig waren bij de gesprekken over dit testament. De notaris heeft verklaard deze vragen in verband met zijn geheimhoudingsplicht niet te mogen beantwoorden. Het hof merkt op dat de notaris deze vragen had kunnen en mogen beantwoorden. Uitlatingen hierover vallen in beginsel niet onder de geheimhoudingsplicht van de notaris."

Volgens vaste rechtspraak van de tuchtrechter geldt in zijn algemeenheid dat de geheimhoudingsplicht van een notaris zich niet uitstrekt tot de wijze waarop een notaris te werk is gegaan bij het opstellen en passeren van een testament.[47] Het is immers mogelijk om de gang van zaken die heeft geleid tot het tot stand komen van een testament uiteen te zetten, zonder dat de notaris de geheimhoudingsplicht schendt. Deze regel geldt niet alleen voor de notaris jegens wie een tuchtklacht is ingediend, maar ook voor de notaris aan wie door iemand die een redelijk belang heeft vragen worden gesteld over de gang van zaken rond het tot stand komen van een testament. Zou hierover anders geoordeeld worden, dan zou een persoon met een redelijk belang gedwongen zijn een tuchtklacht in te dienen om de notaris tot het afleggen van een verklaring te bewegen. Het wordt aan de notaris overgelaten om zich als hij dat nodig acht te beroepen op zijn geheimhoudingsplicht en zo dat nodig en mogelijk is, uit te leggen dat zijn geheimhoudingsplicht hem belet de gestelde vragen te beantwoorden.

Opgemerkt wordt nog dat de antwoorden die een cliënt geeft op vragen die de notaris in het kader van zijn onderzoek naar de wilsbekwaamheid stelt, wel onder de geheimhoudingsplicht vallen voor zover die als van vertrouwelijke aard zijn aan te merken.

Een onterfd kind zal meer te weten willen komen over de reden daarvoor. De motieven van een testateur om een bepaalde uiterste wilsbeschikking te maken zijn echter vertrouwelijk. In haar beslissing van 23 juni 2009, ECLI:NL:GHAMS:2009:BI9926, overwoog de notariskamer:

"Het hof acht het ten slotte begrijpelijk dat klager meer over de achterliggende redenen van zijn onterving wil weten, maar terecht doet de notaris betreffende hetgeen met de ouders van klager is besproken, een beroep op haar geheimhoudingsplicht."

[47] Zie bijvoorbeeld notariskamer 28 april 2020, ECLI:NL:GHAMS:2020:1164.

8. Tuchtmaatregelen

Indien de kamer voor het notariaat oordeelt dat een tegen een notaris gerezen bedenking (ofwel: ingediende klacht) gegrond is, dan kan zij aan de notaris op grond van art. 103 lid 1 Wna de volgende, in zwaarte oplopende tuchtmaatregelen opleggen:

a. een waarschuwing;
b. een berisping;
c. een geldboete;
d. de ontzegging van de bevoegdheid tot het aanwijzen van een toegevoegd notaris voor bepaalde of onbepaalde duur;
e. de schorsing in de uitoefening van het ambt voor de duur van ten hoogste zes maanden; en
f. de ontzetting uit het ambt.

Klacht gegrond verklaard, zonder oplegging van een maatregel

Uit deze opsomming blijkt dat de kamer na gegrondverklaring van een tuchtklacht de keuze heeft uit een rijk gevuld arsenaal aan tuchtmaatregelen. Het is de kamer voor het notariaat ook toegestaan om een tuchtklacht gegrond te verklaren zonder over te gaan tot oplegging van een maatregel (art. 103 lid 2 Wna). Daarvoor zou eventueel gekozen kunnen worden als de kamer het in een bepaald geval niet nodig of te zwaar zou vinden om een waarschuwing of een andere maatregel op te leggen. Men zou overigens ook kunnen redeneren dat reeds het gegrond verklaren van een klacht zonder een tuchtmaatregel op te leggen, de facto neerkomt op het geven van een waarschuwing. Zo zal het in elk geval wel ervaren worden.

Zie bijvoorbeeld kamer voor het notariaat in het ressort Amsterdam 7 januari 2021, ECLI:NL:TNORAMS:2021:2, in welk geval geklaagd werd over de onwelwillende en onheuse bejegening door de notaris in verband met de wens van de nabestaande en als degene die de uitvaart moest organiseren om de uitvaartwensen van haar oudste broer te achterhalen. De notaris gaf daarop geen antwoord, omdat hij zich beriep op zijn geheimhoudingsplicht. De kamer is van oordeel dat de notaris ook zonder zijn geheimhoudingsplicht te schenden, klaagster op weg had kunnen en moeten helpen.

"Op zijn minst had hij haar duidelijk(er) moeten maken wat het begrip 'belanghebbende' in het kader van een nalatenschap inhoudt. Hij had klaagster duidelijk moeten maken dat hij uitsluitend aan de erfgenaam of executeur de verlangde informatie zou kunnen verschaffen. Ook had hij haar moeten uitleggen dat hij met een verklaring van overlijden waarover klaagster kennelijk al beschikte, eerst het Centraal Testamentenregister diende in te zien (ter controle voor het meest recente testament) en dat dat mogelijk enige tijd zou kosten. Na deze controle had hij, in de wetenschap dat op informatie over de uitvaartwensen werd gewacht, wellicht zelf contact kunnen proberen op te nemen met de jongste broer van klaagster. Deze had immers als erfgenaam en executeur recht op een kopie van het testament. Of anders had hij aan klaagster kunnen suggereren dat degene van wie zij vermoedde dat deze erfgenaam was, contact met de notaris zou opnemen."

Ook voor de notaris geldt dus in voorkomend geval: focus niet op wat niet kan, maar op wat wél kan. De klacht wordt daarom gegrond verklaard, doch geen tuchtmaatregel wordt aan de notaris opgelegd. Daarbij is rekening gehouden met het gegeven dat de notaris in het schemergebied verkeerde tussen twee met elkaar conflicterende normen, te weten enerzijds de geheimhoudingsplicht en anderzijds de fatsoensnorm om een nabestaande die de uitvaart van een dierbare wenst te regelen, op weg te helpen. Daarnaast wordt in de uitspraak opgemerkt dat aan de notaris niet eerder een tuchtmaatregel is opgelegd.

Een ander voorbeeld van een gegrond verklaarde klacht zonder oplegging van een maatregel is de tuchtbeslissing van de kamer voor het notariaat in het ressort Arnhem-Leeuwarden van 22 december 2015, ECLI:NL:TNORARL:2015:64. Een kandidaat-notaris werd geraadpleegd over een aangifte erfbelasting. De erfgenamen hadden een schilderij van Hendrik Werkman geërfd met een waarde van € 125.000. De kandidaat-notaris werd verweten dat hij de erfgenamen niet had gewezen op art. 67 lid 3 van de Successiewet. Die bepaling maakt het mogelijk erfbelasting te betalen met kunst van nationaal cultuurhistorisch belang. De kandidaat-notaris gaf toe de schilder noch de regeling te kennen. De kamer oordeelt:

"Het feit dat de kandidaat-notaris niet bekend was met de Regeling leidt tot de vraag of de kandidaat-notaris bekend had moeten zijn met die regeling en of er voor haar aanleiding had moeten zijn meer onderzoek te verrichten. De kamer beantwoordt die vraag bevestigend. In een situatie als de onderhavige waarin sprake is van een schilderij met (aanvankelijk) een taxatiewaarde van € 125.000,00 lag het op de weg van de kandidaat-notaris om onderzoek te verrichten of navraag te doen over mogelijke regelingen voor berekening van de erfbelasting met betrekking tot bijzondere kunstvoorwerpen in nalatenschappen."

en

"Op de gegrondverklaring past in beginsel een tuchtrechtelijke reactie. Gezien de omstandigheden van het geval ziet de kamer echter geen aanleiding een maatregel op te leggen. De kamer heeft hierbij betrokken dat de kandidaat-notaris direct zonder voorbehoud heeft toegegeven dat zij de Regeling niet kende. Meegewogen is voorts dat de kandidaat-notaris heeft erkend "geen kunstkenner" te zijn, zodat de naam Werkman haar geen aanleiding gaf nader onderzoek te doen en dat het gaat om een regeling die slechts een enkele keer wordt toegepast. Daarnaast is meegewogen dat, zonder dat dit een verwijt aan het adres van klagers is, het voor de kandidaat-notaris niet op enige wijze duidelijk moest zijn dat klagers wilden verkopen en dat daarbij de voorkeur uitging naar verkoop aan een museum."

De tuchtmaatregelen van art. 103 lid 1 Wna kunnen slechts onvoorwaardelijk worden opgelegd.

Het is mogelijk dat de kamer voor het notariaat ter zake van een klacht meerdere tuchtmaatregelen tegelijk oplegt. Niet langer geldt derhalve de restrictie dat slechts één tuchtmaatregel kan worden opgelegd. Met name zal de op te leggen geldboete met andere tuchtmaatregelen gecombineerd kunnen worden. Met de hoogte van de geldboete kan de mate van verwijtbaar handelen precies tot uitdrukking gebracht worden. Ook kan met de geldboete eventueel het gat opgevuld worden dat ligt tussen de lichte

tuchtmaatregelen (waarschuwing en berisping) en de zwaardere tuchtmaatregelen (waaronder de schorsing).

Dezelfde tuchtmaatregelen kunnen aan een toegevoegd notaris en een kandidaat-notaris opgelegd worden, met dien verstande dat aan hen de tuchtmaatregelen als bedoeld onder a., b. en c. kunnen worden opgelegd, alsmede de tuchtmaatregel van ontzegging van de bevoegdheid om waar te nemen en om als toegevoegd notaris op te treden, voor bepaalde of onbepaalde duur (art. 103 lid 3 Wna).

In geval van waarneming zijn deze tuchtmaatregelen van overeenkomstige toepassing op de waarnemer, met dien verstande dat hij tevens kan worden geschorst als waarnemer in de uitoefening van het ambt of dat zijn benoeming tot waarnemer kan worden ingetrokken (art. 104 lid 4 Wna).

Bij een aantal tuchtmaatregelen worden nog enkele kanttekeningen geplaatst.

Waarschuwing

De waarschuwing is de lichtste maatregel uit het arsenaal. De waarschuwing kan gezien worden als een terechtwijzing, en is feitelijk ook niet meer dan dat. De tuchtrechter brengt daarmee tot uitdrukking dat de gewraakte handelwijze niet nog een keer behoort voor te komen. Gaat de gewaarschuwde notaris wederom op een bepaalde wijze over de schreef, dan zal hij vast niet meer hoeven te rekenen op eenzelfde milde bejegening.

Berisping

De berisping is een vermaning, waarbij wegens het verwijtbare karakter daarvan niet volstaan kan worden met het enkel opleggen van een waarschuwing. In het verwijtbare karakter dat in de berisping zal kunnen doorklinken, schuilt het verschil met de waarschuwing. Aan het geven van een enkele waarschuwing zal het odium van verwijtbaarheid veelal ontbreken.

Geldboete

Sinds 1 januari 2013 kan ook een geldboete aan een notaris worden opgelegd. De op te leggen geldboete kan er ten hoogste een zijn van de vierde categorie, genoemd in art. 23 lid 4 van het Wetboek van Strafrecht (art. 103a Wna). Per 1 januari 2024 is de hoogte van deze geldboete gesteld op € 25.750. De hoogte van deze geldboete wordt elke twee jaar, met ingang van 1 januari van een jaar, bij algemene maatregel van bestuur aangepast aan de ontwikkeling van de consumentenprijsindex sinds de vorige aanpassing van deze bedragen.

Zoals hiervoor vermeld, zou de geldboete bij uitstek met andere tuchtmaatregelen gecombineerd kunnen worden. Duidelijk is wel dat de geldboete een punitief karakter heeft, zodat daarmee het terrein van de *criminal charge* van art. 6 EVRM wordt betreden. Als gevolg hiervan dienen bij de uitvoering van een onderzoek naar klachtwaardig handelen of nalaten allerlei bijzondere waarborgen in acht te worden genomen, waaronder de naleving van de cautieplicht (vgl. art. 99a lid 8 Wna). Kort gezegd, houdt de cautieplicht in dat de betrokken notaris ten behoeve van het onderzoek niet verplicht is een verklaring

omtrent zijn handelen of nalaten af te leggen en dat hem voor het horen wordt medegedeeld dat hij niet tot antwoorden verplicht is.

Schorsing in de uitoefening van het ambt

Met de maatregel van schorsing in de uitoefening van het ambt wordt een beperking in de beroepsuitoefening aan de notaris opgelegd. Die beperking beloopt maximaal zes maanden.

Voor wat betreft de werkzaamheden die de notaris wel en niet mag verrichten gedurende zijn schorsing wordt verwezen naar de beslissing van de notariskamer van 14 januari 2020, ECLI:NL:GHAMS:2020:137. Een overweging uit die beslissing luidt als volgt:

"Een notaris kan worden geschorst op de voet van (…) artikel 103 lid 1 aanhef en sub e Wna (…). In al die gevallen is de geschorste notaris niet bevoegd:
a) de titel notaris te voeren (artikel 2 lid 2 Wna en artikel 103 lid 7 Wna);
b) de werkzaamheden te verrichten die genoemd zijn in artikel 2 lid 1 Wna;
c) enige werkzaamheid te verrichten die een voorbereiding is op, verband houdt met of voortvloeit uit de werkzaamheden die genoemd zijn in artikel 2 lid 1 Wna;
d) enige werkzaamheid te verrichten die verband houdt met de hoedanigheid van notaris, voor zover het voor anderen dan degenen die bij het betrokken notariskantoor werkzaam zijn, kenbaar is dat de geschorste notaris die werkzaamheid verricht.
Onverminderd het vorenstaande is een geschorste notaris overigens wel bevoegd andere werkzaamheden te verrichten indien deze redelijkerwijs noodzakelijk zijn voor het als ondernemer voeren van zijn kantoororganisatie. Het geven van een advies aan een of meer cliënten valt echter onder de werkzaamheden waartoe de geschorste notaris niet bevoegd is. Dat geldt ook voor het voeren van een gesprek met een of meer cliënten en voor het voeren van correspondentie met een of meer cliënten. Het geldt ook indien de cliënt de notaris vraagt om de werkzaamheid in weerwil van de aan de cliënt bekend zijnde schorsing te verrichten."

De werkzaamheden van art. 2 lid 1 Wna zien op het verlijden van authentieke akten in de gevallen waarin de wet dit aan de notaris opdraagt of een partij zulks van hem verlangt en op zijn bevoegdheid andere in de wet aan hem opgedragen werkzaamheden te verrichten.

Een variatie op deze tuchtmaatregel van schorsing is de mogelijkheid tot het ontnemen van de bevoegdheid aan de notaris een persoon aan te wijzen als toegevoegd notaris of waarnemend kandidaat-notaris.

Ontzetting uit het ambt

Met de zwaarste tuchtmaatregel van ontzetting uit het ambt wordt de beroepsgroep bevrijd van een onwaardige beroepsgenoot. Ook op een andere wijze kan de notaris niet meer in het notariaat werkzaam zijn. De Beleidsregel integere beroepsuitoefening van de KNB bepaalt namelijk:

"1. Het is een notaris of de onderneming(en) waarin de notaris zijn ambt uitoefent, niet toegestaan om personen in dienst te nemen of op enige andere wijze samen te werken met personen die, als gevolg van een tuchtrechtelijke of gerechtelijke uitspraak, het ambt van notaris niet meer mogen bekleden of niet meer als toegevoegd of waarnemend notaris mogen optreden.
2. Het hiervoor genoemde verbod geldt voor de duur van tien jaar vanaf het moment dat de onder 1. genoemde gerechtelijke uitspraak de kracht van gewijsde heeft gekregen.
3. Voor zover de onder 2. genoemde periode van tien jaar tot onevenredige gevolgen leidt, kan het bestuur op grond van een gemotiveerd verzoek, deze beleidsregel in een specifieke situatie buiten toepassing te verklaren."

Met deze beleidsregel wordt een nadere toelichting gegeven op de betekenis van het begrip 'integere beroepsuitoefening', genoemd in art. 2 van de Verordening beroeps- en gedragsregels 2011. De KNB meent dat consumenten het veelal niet zullen begrijpen waarom een uit het ambt ontzette notaris op een notariskantoor werkzaam kan blijven. Dit komt het vertrouwen dat het publiek in de notaris heeft niet ten goede en een dergelijke beeldvorming wenst men met deze beleidsregel te voorkomen. Ook binnen het notariaat bestaat de opvatting dat het onwenselijk is dat een ontzette notaris nog wel binnen het notariaat werkzaam kan zijn, terwijl hij hier eigenlijk niet meer thuishoort. Dat past niet binnen de integere beroepsuitoefening die het notariaat nastreeft. Volgens het bestuur van de KNB is een definitief verbod niet haalbaar en onwenselijk. Om die reden voorziet de beleidsregel in een mogelijkheid daarvan in uitzonderlijke gevallen af te wijken.

De maatregel van ontzetting uit het ambt is aan een Limburgse notaris opgelegd wegens ernstige nalatigheid rond de erfenis van een dementerende, om het leven gebrachte vrouw.[48] Naar de notaris heeft ook een strafrechtelijk onderzoek plaatsgevonden wegens het valselijk opmaken van notariële akten.[49] Het kan verkeren: de kamer voor het notariaat legde aan de notaris in eerste instantie slechts een schorsing van twee weken op.

De vrouw in kwestie overleed eind juli 2016 op 76-jarige leeftijd onder verdachte omstandigheden in een verpleeghuis in Maastricht. Haar huisarts, die kort na haar dood trouwde met haar dochter, wordt ervan verdacht dat hij haar een dodelijke dosis morfine heeft toegediend. Zes weken voor haar dood werd een testament gepasseerd bij de notaris. De notaris was een goede kennis van de huisarts. Bij het opstellen van het testament zou de notaris nauwelijks met de vrouw van Franse afkomst, die vooral Duits sprak en pas sinds 2015 in Nederland woonde, gesproken hebben. Het contact over het testament verliep via de dochter – haar bewindvoerder en enig erfgenaam (met onterving van de overige kinderen) – en de huisarts, die het concept van het testament te zien kregen. Voorafgaand aan het passeren van de akten (testament, levenstestament en volmacht) heeft de notaris niet geverifieerd bij de moeder of zij de inhoud daarvan volledig begreep. Op het moment van het passeren was er geen tolk aanwezig.[50]

[48] Notariskamer 12 januari 2021, ECLI:NL:GHAMS:2021:3.
[49] Het onderzoek heeft geleid tot een strafrechtelijke veroordeling van de notaris wegens valsheid in geschrifte (art. 225 Sr). Zie daarvoor het vonnis van de rechtbank Limburg van 29 juli 2022, ECLI:NL:RBLIM:2022:5826.
[50] De akten vermeldden zelfs met zoveel woorden dat de moeder verklaard had dat zij de taal van de akte voldoende verstaat en dat zij geen vertaling van een beëdigde tolk als bedoeld in art. 42 lid 1 Wna nodig heeft.

De notariskamer oordeelt dat de notaris ernstig tekort is geschoten in zijn zorg-, informatie- en *Belehrungs*plicht. Met het huwelijk van de dochter kreeg de huisarts immers financiële belangen bij de erfenis. De notaris zou hier *"onvoldoende alert"* op zijn geweest. Verder had de notaris beter onderzoek moeten doen naar de wilsbekwaamheid van de moeder, die in een verpleeghuis voor dementerenden woonde. Haar vermogen stond bovendien onder bewind. De notariskamer wijst er ook op dat de passeerafspraak door de dochter is gemaakt en dat bij het voorgesprek over de inhoud van het testament, het levenstestament en de volmacht de moeder niet eens aanwezig was. De notaris sprak geen moment met de moeder onder vier ogen. Ook de dochter en de huisarts waren de gehele passeerafspraak in de buurt. De onthutsende conclusie van de notariskamer luidde als volgt:

"Het hof is van oordeel dat de notaris met zijn handelwijze zijn kerntaken als notaris ernstig heeft veronachtzaamd. Notariële kernwaarden als 'onafhankelijkheid', 'onpartijdigheid' en 'zorgvuldigheid' zijn door de notaris op grove wijze geschonden. Bij de totstandkoming van het testament, het levenstestament en de algehele volmacht heeft de notaris niet aan zijn informatie- en Belehrungsplicht voldaan. De notaris heeft niet met de in dit geval vereiste hoge mate van zorgvuldigheid onderzocht of moeder wilsbekwaam was en of zij haar wil vrij kon vormen en uiten. Juist in een zaak als deze had hij dat wel moeten doen. Zijn cliënte, de moeder, was een kwetsbare persoon, die op leeftijd was en niet de taal waarin de akten zijn gesteld beheerste. Alles wees erop dat haar geestelijke gezondheid ernstig was aangetast en dat zij dementerend was en volledig afhankelijk van haar dochter en de huisarts. De notaris heeft op geen enkele wijze oog gehad voor de kwetsbare positie van de moeder, laat staan dat hij zijn handelen daarop heeft afgestemd. Door enkel en alleen af te gaan op de informatie van de dochter en de huisarts/schoonzoon, nota bene twee (in)direct belanghebbenden bij de betreffende akten, heeft hij zich niet kritisch opgesteld ten opzichte van diensten die van hem worden verlangd. De notaris heeft ook in hoger beroep en uitdrukkelijk daarnaar gevraagd geen blijk ervan gegeven dat zijn handelen bij de totstandkoming van het testament en het levenstestament niet juist was. Het hof rekent hem dit alles zwaar aan. In het belang van het maatschappelijk vertrouwen in een integere en zorgvuldige uitoefening van het notarisambt is het hof daarom van oordeel dat niet met de door de kamer opgelegde maatregel van schorsing in de uitoefening van het ambt voor de duur van twee weken kan worden volstaan. De ernst van de aan de notaris terecht gemaakte verwijten rechtvaardigen het opleggen van de zwaarste maatregel van ontzetting uit het ambt. Alleen die maatregel is een passende reactie op de zeer ernstige tekortkomingen van de notaris in de uitoefening van zijn werkzaamheden als notaris. Het hof acht het gelet op de bagatelliserende houding van de notaris tegenover de hem verweten gedragingen niet uitgesloten dat hij opnieuw in de fout zal gaan. In dat kader acht het hof ten slotte nog van belang dat, zoals ter terechtzitting in hoger beroep is gebleken, de notaris zijn verplichtingen met betrekking tot permanente educatie zelfs na daartoe door het BFT te zijn aangespoord – niet nakomt."

Bijzondere voorwaarde

De Wet op het notarisambt kent (nog) niet de mogelijkheid van het opleggen van een bijzondere voorwaarde als onderdeel van een op te leggen tuchtmaatregel. In de praktijk heeft een kamer voor het notariaat op dit terrein wel gepionierd. Zo is in de zaak van de

HEMA-notaris geoordeeld dat de geboden notarisservice onvoldoende waarborgen bood voor de geheimhouding van persoonsgegevens. Deze gegevens werden namelijk opgeslagen op een server van de HEMA. De kamer heeft toen het opleggen van een tuchtmaatregel achterwege gelaten op voorwaarde dat de constructie zodanig zou worden gewijzigd dat de persoonsgegevens alleen toegankelijk zijn voor de aangesloten notarissen.[51] In hoger beroep heeft de notariskamer deze beslissing vernietigd.[52]

Proceshouding van de notaris

Hoe dient een notaris zich tegen een tuchtklacht te verweren als hij zich realiseert dat hij bij zijn ambtsuitoefening een fout heeft gemaakt? Moet hij zijn fout – misschien zelfs tegen beter weten in – proberen goed te praten of heeft hij er mogelijk baat bij om bij de tuchtrechter schuldbewust ervan blijk te geven dat hij een fout heeft begaan? Fouten maken we tenslotte allemaal wel eens en daarvan moeten we leren. Zelfinzicht is een deugd, die gewaardeerd zou moeten worden. Heeft een berouwvolle proceshouding van de notaris een positief effect op de strafmaat en zo ja, zijn er nog andere factoren waarmee een tuchtrechter eventueel rekening zou kunnen houden bij het opleggen van een tuchtmaatregel?

In een tuchtzaak, waarin een notaris diverse essentiële verplichtingen op grond van de Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme (zoals cliëntenonderzoek, melden en vastleggen van ongebruikelijke transacties e.d.) niet was nagekomen, heeft de kamer voor het notariaat in het ressort Den Haag in haar beslissing van 25 juli 2018, ECLI:NL:TNORDHA:2018:13, rekening houdende met de volgende motivering voor de op te leggen maatregel gegeven:

"Maatregel
De notaris heeft laakbaar gehandeld. De gegronde klachtonderdelen raken de kern van het notariaat. Daarbij komt dat ze niet zien op één akte, maar op twee akten van oprichting van besloten vennootschappen en zeven akten van aandelenoverdrachten. De conclusie is gerechtvaardigd dat de notaris de ondernemingsrechtelijke afdeling van zijn kantoor niet onder controle had. Zowel in aard als in aantal betreffen het ernstige kwesties, die in de notariële praktijk niet mogen voorkomen.
De opsomming van de notaris van hetgeen hijzelf sindsdien heeft ondernomen (onder andere kandidaat-notarissen aangenomen, toepasselijke cursussen gevolgd, draaiboek gemaakt, meer schriftelijk vastleggen in dossiers) is relevant en aanzienlijk. Hij heeft zich ingespannen om herhaling van deze kwalijke kwesties te voorkomen. Verder moet worden meegenomen dat de notaris zijn gang naar Canossa heeft gemaakt. Als de opsomming wordt bezien in het licht van zijn overige opmerkingen en houding ter zitting, komt de notaris daarbij op de kamer als oprecht berouwvol over. Verder heeft de notaris nooit eerder een tuchtmaatregel opgelegd gekregen door de kamer.
Voor wat betreft de klacht op zich is de maatregel van schorsing passend en geboden. Gelet op het voorgaande zal in dit geval met een berisping worden volstaan."

[51] Kamer voor het notariaat in het ressort Amsterdam 2 oktober 2014, ECLI:NL:TNORAMS:2014:34.
[52] Notariskamer 16 juni 2015, ECLI:NL:GHAMS:2015:2270.

De kamer besluit in dit geval niet alleen tot het opleggen van de maatregel van berisping, maar ook tot openbaarmaking van de opgelegde maatregel (zie over openbaarmaking verder hierna).

Uit de uitspraak blijkt dat het treffen van maatregelen om herhaling van gemaakte fouten door de beklaagde notaris te voorkomen, wordt meegewogen. Te denken valt onder meer aan het volgen van cursussen of een opleiding, het inschakelen van een coach, het opstellen van een kantoorhandboek of een protocol of stappenplan.

Belangrijk is dat op tijd voor een bepaalde proceshouding wordt gekozen en dat die consistent wordt uitgedragen. Een zwalkende proceshouding of een proceshouding waarbij het evident is dat op het laatste moment, uitsluitend om de schade te beperken en dus *pour besoin de la cause* berouw wordt getoond, zal snel door de kamer doorzien worden en niet het beoogde effect sorteren.

De keerzijde van een berouwvolle proceshouding is dat een notaris die zich te vuur en te zwaard verdedigt, terwijl de gemaakte fout in redelijkheid niet kan worden tegengesproken, mogelijk moet rekenen op een minder clemente beoordeling door de tuchtrechter. Diverse voorbeelden uit de tuchtrechtspraak zijn te geven van gevallen waarin een notaris een (zwaardere) maatregel opgelegd krijgt om redenen van zijn proceshouding, een gebrek aan zelfinzicht en/of het niet of in onvoldoende mate treffen van maatregelen ter verbetering van zijn praktijkvoering. Ik geef daarvan enkele voorbeelden.

Bij de afhandeling van een nalatenschap zijn door een kandidaat-notaris fouten gemaakt bij de berekening van de inbrengwaarde, hetgeen geleid zou hebben tot vertraging in de afwikkeling van de nalatenschap. De kamer van toezicht over de notarissen en kandidaat-notarissen te Breda oordeelde blijkens de in hoger beroep door de notariskamer genomen beslissing van 28 februari 2008, ECLI:NL:GHAMS:2008:BC8302, dat sprake was van een serieuze tekortkoming die de notaris moest worden aangerekend omdat de kandidaat-notaris onder zijn verantwoordelijkheid de betreffende werkzaamheden heeft verricht.[53] De notaris had ook nagelaten de identiteit van de voor hem verschenen personen vast te stellen aan de hand van de in de akte van afgifte vruchtgebruiklegaat genoemde documenten. Verder heeft de notaris een aantal ongepaste opmerkingen gemaakt aan het adres van klagers.[54] De kamer overweegt met betrekking tot de op te leggen maatregel:

"Wat betreft de notaris heeft naar het oordeel van de kamer te gelden dat hij naast zijn verantwoordelijkheid voor de hiervoor genoemde fout hij bij de mondelinge behandeling van de klacht blijk heeft gegeven van geen enkel inzicht te hebben in de ongepastheid van de door hem in het gesprek van 13 december 2006 gedane mededelingen. In tegendeel, de notaris heeft verklaard nog ten volle achter die mededelingen te staan en dat hij zich met name ten aanzien van klager [X] op dezelfde wijze weer zou uiten."

Aan de notaris wordt een waarschuwing opgelegd. De notariskamer heeft het daartegen door de notaris ingestelde hoger beroep verworpen.

---

[53] Sinds 2012 berusten de toezichtstaken niet langer meer bij de tuchtrechter, maar bij het BFT. Dat is de reden geweest voor de naamswijziging van de kamers van toezicht in de kamers voor het notariaat.

[54] Klagers hadden – niet weersproken – gesteld dat de notaris in het gesprek heeft opgemerkt *"U bent boos"* en *"Ja, want u irriteert mij, U schopt tegen iedereen aan"*, *"U hebt ook al een advocaat aangeklaagd"*, *"U mag dit allemaal opschrijven"*, *"U dient maar een klacht in"*, *"Het is muggenzifterij van U"* en *"Mensen zoals U"*. De kamer acht deze opmerkingen een notaris onwaardig.

In een andere tuchtzaak werd de notaris verweten in strijd met art. 25 lid 4 Wna niet een bedrag van € 73.200 aan de rechthebbende te hebben uitgekeerd, maar ten gunste van de exploitatie van het kantoor te hebben gebracht. Het gaat hier om gelden van cliënten die op een derdengeldrekening (ofwel kwaliteitsrekening) staan en die kennelijk naar de kantoorrekening zijn overgeboekt, een doodzonde in het notariaat. Uit de beslissing van de kamer voor het notariaat in het ressort Amsterdam van 28 maart 2017, ECLI:NL:TNORAMS:2017:10, blijkt dat de proceshouding (met bijstand van een advocaat nota bene) deze notaris duur is komen te staan:

"De klacht ziet op een normschending, waardoor het vertrouwen van het publiek in het notariaat in ernstige mate is geschaad. Te allen tijde moet de maatschappij erop kunnen vertrouwen dat de aan een notaris toevertrouwde gelden worden uitgekeerd aan de rechthebbenden. De gelden behoren niet aan de notaris toe, maar aan haar cliënten. De (proces)houding van de notaris toont voorts aan dat zij onvoldoende besef heeft van de hoge eisen die de maatschappij, mede in het belang van de rechtszekerheid, aan het notariaat stelt. De notaris lijkt het verwijtbare van haar handelen niet in te zien. Dit geldt temeer nu het BFT de notaris voorafgaand aan de toe-eigening heeft meegedeeld dat zij daartoe niet mocht overgaan en haar heeft geïnstrueerd om de Belastingdienst in te lichten over de gelden, alsmede om over te gaan tot overmaking daarvan aan haar cliënten of desnoods tot doorstorting daarvan naar de consignatiekas. Indien de notaris al dan niet op basis van de door haar ingeschakelde fiscalist een andere zienswijze was toegedaan, had zij de dialoog dienen aan te gaan met het BFT en totdat er overeenstemming was bereikt de gelden op de derdengeldrekening dienen aan te houden. Het toevoegen van de gelden aan haar kantoorrekening wordt de notaris dan ook zwaar aangerekend.
De kamer acht de normschending dusdanig ernstig dat die na te noemen maatregel rechtvaardigt. Daar komt bij dat het handelen van de notaris niet lijkt te zijn ingegeven door onwetendheid, maar het gevolg is van een bewuste en weloverwogen beslissing. De notaris had immers aan de hand van haar administratie de gelden herleid naar de akten en wist – gelet op de berichtgeving van het BFT – dat de gelden aan haar cliënten toekwamen.
Ten gunste van de notaris is in overweging betrokken dat zij zelf melding heeft gemaakt bij het BFT met betrekking tot de gelden, dat zij van meet af aan alle openheid van zaken heeft gegeven aan het BFT, dat zij getracht heeft de gelden aan de Belastingdienst te voldoen, dat zij deskundig advies heeft ingewonnen van een derde ter zake van de onderhavige kwestie en het lange tijdsverloop. Gelet op het vorenstaande wordt een schorsing in de uitoefening van het ambt van notaris voor na te melden duur dan ook passend en geboden geacht."

De notaris wordt in de uitoefening van het ambt als notaris voor de duur van twee weken geschorst.

Het voorgaande betekent niet dat de aan de notaris voorgelegde keuze – een fout bekennen of niet, met in het laatste geval een verhoogde kans op een zwaardere maatregel – altijd moet leiden tot zwart-wit denken. Tegen het overgrote deel van de ingediende klachten zal te goeder trouw een goed verweer te voeren zijn, zonder dat dit tot enige repercussies zou moeten leiden als uiteindelijk blijkt dat er toch een fout gemaakt is. De tuchtrechter zal in elk geval goed moeten motiveren dat een door de notaris aan de dag gelegd gebrek aan inzicht in de laakbaarheid van het gedrag in zijn nadeel dient uit te vallen. De beklaagde notaris die een serieuze *faux pas* heeft begaan en daarbij de

kernwaarden van het notariaat heeft geschonden, zal er mijns inziens wijs aan doen – in voorkomend geval in goed overleg met zijn beroepsaansprakelijkheidsverzekeraar – zijn fouten ruiterlijk en oprecht toe te geven, teneinde de schade in de vorm van een zware tuchtmaatregel zoveel als mogelijk te beperken. Voldoende ruimte moet echter voor de notaris ook blijven bestaan om zijn handelen, waarover in het licht van de bestaande open tuchtrechtelijke norm van art. 93 lid 1 Wna soms verschillend kan worden gedacht en geoordeeld, uit te leggen en te verdedigen. Zijn recht op een eerlijk proces behoort niet in het gedrang te komen.

Openbaarheid van opgelegde tuchtrechtelijke maatregelen

Alle aan notarissen opgelegde tuchtrechtelijke maatregelen die onherroepelijk zijn, worden met ingang van 1 januari 2013 ingeschreven in het register notariaat (art. 5 lid 2 onder i en j Wna). Het register kan door eenieder geraadpleegd worden op www.registernotariaat.nl. Daarnaast verstrekt de KNB op verzoek een gewaarmerkt afschrift of uittreksel tegen kostprijs (art. 5 lid 3 Wna). In het register zijn gegevens opgenomen over alle (kandidaat)notarissen. Het register bevat ook de tuchtmaatregelen die ten aanzien van een (kandidaat)notaris zijn genomen en waarbij is bepaald dat deze gepubliceerd moeten worden.

Bij het opleggen van een waarschuwing, berisping of geldboete kan de kamer voor het notariaat tevens besluiten tot openbaarmaking van de opgelegde maatregel (art. 103 lid 5 Wna).[55] Het betreft een discretionaire bevoegdheid van de tuchtrechter. Naar mag worden aangenomen, houdt de openbaarmaking tevens de gronden in van de opgelegde tuchtmaatregel(en). Het is aan de kamers om te beoordelen op welke wijze zij hiermee omgaan.

Bij de zwaardere tuchtrechtelijke maatregelen – te weten (i) de ontzegging van de bevoegdheid tot het aanwijzen van een toegevoegd notaris, voor bepaalde of onbepaalde duur, (ii) de schorsing in de uitoefening van het ambt voor de duur van ten hoogste zes maanden en (iii) de ontzetting uit het ambt – volgt de openbaarheid van de opgelegde maatregel direct voort uit de Wet op het notarisambt, zonder dat een besluit van de tuchtrechter daaraan te pas komt. In dat geval is de openbaarheid een rechtstreeks gevolg van een aantekening in een openbaar register. Opgemerkt moet daarbij nog wel worden dat de schorsing alleen zichtbaar is gedurende de periode van de schorsing. Notarissen die ontzet zijn uit het ambt en die het notariaat hebben verlaten, zijn niet zichtbaar in het register notariaat. Het register bevat namelijk alleen informatie over (kandidaat)notarissen die in functie zijn.

Openbaarheid van de notariële tuchtrechtspraak wordt ook op een andere wijze gerealiseerd. Zo geschiedt de behandeling van klachten tijdens de zitting van de kamer voor het notariaat in het openbaar. Uitsluitend om gewichtige redenen kan de kamer voor het notariaat op grond van art. 101 lid 4 Wna besluiten dat de behandeling geheel of ten dele met gesloten deuren zal plaatsvinden. Ook de tuchtrechtelijke uitspraak is op grond van art. 104 Wna openbaar en met redenen omkleed. Daarnaast worden de door de tuchtrechter – zowel de kamers voor het notariaat als de notariskamer – gedane uitspraken geanonimiseerd gepubliceerd op www.tuchtrecht.overheid.nl. Hiermee wordt de

[55] Op de behandeling in hoger beroep is deze bepaling van overeenkomstige toepassing (art. 107 lid 3 Wna).

openbaarheid en de daarvan uitgaande precedentwerking van de uitspraken afdoende gewaarborgd en tegelijk onnodig *naming & shaming* voorkomen.

Het beeld dat uit het voorgaande naar voren komt, is een toenemende gestrengheid van het notarieel tuchtrecht. Dat uit zich onder meer in zwaardere tuchtmaatregelen en meer openbaarheid van uitspraken en opgelegde maatregelen. Van het notarieel tuchtrecht zal zonder meer een heilzame en disciplinerende werking uitgaan. De meeste notariële beroepsbeoefenaren zullen hun werk goed doen. Een misstap is echter snel begaan. In het hoofdstuk 'Materieel tuchtrecht in erfrechtelijke aangelegenheden: van andermans fouten leren' op deze website worden deze misstappen aan de hand van de tuchtrechtspraak thematisch benoemd en besproken.

9. Kostenveroordeling en vergoeding van griffierecht

Indien een klacht geheel of gedeeltelijk gegrond wordt verklaard en een tuchtmaatregel wordt opgelegd als bedoeld in art. 103 lid 1 Wna, kan de uitspraak ook een kostenveroordeling van de beklaagde notaris inhouden. De wetgever gaat uit van het principe dat de kosten van de tuchtprocedure zoveel mogelijk worden gedragen door degene die ertoe aanleiding heeft gegeven dat die procedure noodzakelijk was. De klager kan overigens niet in de kosten worden veroordeeld.

In een Tijdelijke Richtlijn kostenveroordeling kamers voor het notariaat zijn de uitgangspunten van de kamers bij een dergelijke kostenveroordeling vastgelegd. Deze richtlijn is op 1 juli 2019 in werking getreden en na ongeveer drie jaar zou een evaluatie plaatsvinden. Na een evaluatie in het najaar van 2020 is de richtlijn aangepast.[56] De herziene richtlijn is met ingang van 1 januari 2021 in werking getreden.

Het uitspreken van een kostenveroordeling is een discretionaire bevoegdheid van de tuchtrechter. Uitgangspunt van de richtlijn is evenwel dat een kostenveroordeling wordt uitgesproken, tenzij er bijzondere omstandigheden zijn om daarvan af te wijken. De kamer legt een kostenveroordeling ambtshalve op wanneer aan de daarvoor geldende voorwaarden wordt voldaan, ook in het geval de klager daar niet om heeft gevraagd. De kamer vermeldt dan *tout court*: er zijn geen bijzondere omstandigheden gebleken die aanleiding geven tot een andere beslissing.

De richtlijn kent twee soorten kostenveroordelingen: één ten gunste van de klager en één ten gunste van de kamer voor het notariaat. Deze kosten zijn in beide gevallen vastgesteld op een forfaitair bedrag.

Kostenveroordeling ten gunste van de klager

Aan de klager wordt door de notaris een bedrag van € 50 vergoed voor zijn reis- en verletkosten. Met betrekking tot de door de notaris te vergoeden kosten van de klager in verband met door een derde beroepsmatig verleende rechtsbijstand (bijvoorbeeld een advocaat) geldt dat aan de hand van de aan verrichte proceshandelingen (het indienen van een klacht of het bijwonen van een zitting) toe te kennen punten de vergoeding wordt vastgesteld. Een maximum van twee punten kan worden toegekend, tenzij naar het oordeel

[56] *Staatscourant* 29 december 2020 (Richtlijn kostenveroordeling kamers voor het notariaat 2021), nr. 67893.

van de kamer sprake is van een bijzondere proceshandeling waaraan een nader punt kan worden toegekend. De kamer heeft de waarde per punt vastgesteld op € 525. Met betrekking tot de kosten van rechtsbijstand geldt dat – afhankelijk van de feitelijke en/of juridische complexiteit – een wegingsfactor wordt gehanteerd. Voor zeer lichte zaken is de factor 0,25, voor lichte zaken 0,5 en voor alle andere zaken 1.

Kostenveroordeling ten gunste van de kamer

Aan de kamer wordt door de notaris vergoed een bedrag van € 2.000 voor de kosten van de behandeling van de klacht door de kamer. Deze kosten zien onder andere op de kosten van het gebruik van de zittingszaal en werkruimtes, en op de kosten van de leden en de ondersteuning van de kamer.

Vergoeding van griffierecht

Wordt een klacht geheel of gedeeltelijk gegrond verklaard, dan is vergoeding aan de klager van het griffierecht van € 50 door de beklaagde notaris verplicht (art. 99 lid 5 Wna).

Betalingstermijn

De notaris dient de kosten van klager en het griffierecht binnen vier weken na het onherroepelijk worden van de beslissing aan de klager te voldoen. De notaris dient de kosten van de behandeling van de klacht door de kamer na het onherroepelijk worden van de beslissing te voldoen aan het Landelijk Dienstencentrum voor de Rechtspraak (LDCR), waarbij de in art. 103b lid 3 Wna bepaalde termijn en de wijze waarop de kosten moeten worden voldaan door het LDCR per brief aan de notaris zullen worden medegedeeld. Op verzoek van de notaris kan de voorzitter van de kamer deze termijn verlengen.

10. Hoger beroep bij de notariskamer

De tuchtrechtspraak wordt in hoger beroep uitgeoefend door het gerechtshof Amsterdam (art. 107 lid 1 Wna). Men spreekt in dit verband van de 'notariskamer' als appelinstantie. Tegen een beslissing van de kamer voor het notariaat kan binnen dertig dagen na de dag van verzending van de uitspraak hoger beroep worden ingesteld. Dat het hoger beroep geconcentreerd wordt bij één college komt de rechtseenheid uiteraard ten goede.

De Wet op het notarisambt geeft – anders dan bij de kamers voor het notariaat – geen concrete aanwijzingen voor de samenstelling van de notariskamer van het gerechtshof Amsterdam. Dat betekent ook dat specifieke notariële deskundigheid niet wordt voorgeschreven. In de praktijk wordt daarin desalniettemin voorzien. De notariskamer van het gerechtshof Amsterdam bestaat uit drie raadsheren, te weten een voorzitter, een rechterlijk lid en een notaris-lid. De notaris-leden zijn benoemd tot raadsheer-plaatsvervanger.

Op de procedure bij de notariskamer van het gerechtshof Amsterdam is het landelijk procesreglement verzoekschriftprocedures handels- en insolventiezaken van toepassing, in het bijzonder § 1.2.3 (www.rechtspraak.nl).

Het hoger beroep dient te worden ingesteld bij verzoekschrift (ofwel een beroepschrift), dat bij de griffie van het gerechtshof Amsterdam wordt ingediend. Voordat het hof een hoger beroep in behandeling neemt, heft de griffier een griffierecht. De indiener van het beroepschrift moet het bedrag aan griffierecht binnen vier weken na de dag van verzending van de mededeling dat dit bedrag is verschuldigd, voldoen. Indien het griffierecht niet binnen vier weken is voldaan, volgt er een herinnering en een nadere termijn van twee weken om het griffierecht alsnog te betalen. Als het griffierecht ook niet binnen deze nadere termijn is voldaan, wordt het hoger beroep niet door het hof in behandeling genomen. Daarvan ontvangen de indiener van het beroepschrift en de wederpartij(en) in de procedure in eerste aanleg schriftelijk bericht.

Uit het procesreglement volgt onder meer dat het beroepschrift per post moet worden ingediend. Het beroepschrift kan ook per e-mail worden ingediend (infohandelsrechtamsterdam@rechtspraak.nl). In het geval van indiening per fax of per e-mail moet het beroepschrift per omgaande per post bij het hof worden ingediend of afgegeven aan de balie van het hof. Het beroepschrift moet door het hof zijn ontvangen binnen dertig dagen na de dag waarop de kamer voor het notariaat haar beslissing aan partijen heeft verzonden. De beslissing van de kamer waartegen het hoger beroep zich richt, moet worden meegestuurd met het beroepschrift.

Partijen mogen zich laten bijstaan door een advocaat, maar dit is niet verplicht.

De griffier van het gerechtshof geeft door toezending van een kopie van het verzoekschrift onverwijld kennis van het ingestelde hoger beroep aan de kamer voor het notariaat die de beslissing heeft genomen en, voor zover het hoger beroep niet door hem is ingesteld, aan de notaris, de KNB en het BFT (art. 107 lid 2 Wna).

Het verzoekschrift hoeft niet meteen alle gronden van het hoger beroep te bevatten. Het is mogelijk het hoger beroep pro forma in te stellen, waarna de beroepsgronden in een aanvullend verzoekschrift uiteengezet kunnen worden.

In hoger beroep kunnen geen nieuwe klachten aanhangig worden gemaakt. De achtergrond daarvan is dat eenieder recht heeft op behandeling in twee instanties. Klager zal dan ook in de nieuwe klacht niet-ontvankelijk worden verklaard.

Het is mogelijk om incidenteel hoger beroep in te stellen, hoewel de Wet op het notarisambt dat niet expliciet regelt. Een incidenteel hoger beroep houdt het volgende in. De verweerder in hoger beroep kan, geconfronteerd met het door de wederpartij ingestelde hoger beroep (het principaal hoger beroep), ook zelf hoger beroep instellen bij verweerschrift (het incidenteel hoger beroep). Het incidenteel hoger beroep is nodig wanneer de verweerder in hoger beroep het oneens is met de uitspraak in eerste aanleg en daarin in hoger beroep een verandering wil ten gunste van hem. Meer dan eens wordt in uitspraken van de notariskamer echter geoordeeld dat het instellen van incidenteel hoger beroep niet nodig is.[57] Aangezien de notariskamer op de voet van art. 107 lid 4 Wna de zaak opnieuw in volle omvang behandelt, wordt niet toegekomen aan de behandeling van het incidenteel hoger beroep. De in het incidenteel hoger beroep aangevoerde bezwaren worden bij de beoordeling van het hoger beroep betrokken. Dat procespartijen ondanks deze 'toezegging' hardnekkig blijven voortgaan met het instellen van incidenteel hoger beroep verraadt dat men daarop niet geheel gerust is.

[57] Zie bijvoorbeeld notariskamer 27 december 2022, ECLI:NL:GHAMS:2022:3593.

Hoger beroep staat niet open tegen tussenbeslissingen van de kamer voor het notariaat. Slechts tegen eindbeslissingen van de kamer voor het notariaat die een einde maken van de klachtprocedure of een deel daarvan staat hoger beroep open.[58]

Voor de behandeling van het hoger beroep verwijst de Wet op het notarisambt naar verschillende bepalingen die ook gelden voor de kamer voor het notariaat (art. 107 lid 3 Wna). Die bepalingen worden van overeenkomstige toepassing verklaard. Het hof behandelt – als gezegd – de aan hem voorgelegde zaak opnieuw in volle omvang (art. 107 lid 4 Wna). Dat betekent dat het hof naar alle aspecten van de zaak kijkt, zoals in eerste aanleg de kamer voor het notariaat heeft gedaan.

Intrekking van de tuchtklacht in hoger beroep is in beginsel[59] mogelijk, hoewel in art. 107 lid 3 Wna niet wordt bepaald dat de intrekkingsbepaling van art. 99 lid 22 Wna (vgl. § 3) van overeenkomstige toepassing is.[60] Aangenomen wordt dat deze omissie moet berusten op een vergissing van de wetgever.[61]

De mondelinge behandeling is in beginsel openbaar en vindt – uitzonderingen daargelaten – plaats op donderdag. Iedere partij heeft bij het begin van de mondelinge behandeling de gelegenheid om in de eerste termijn maximaal tien minuten haar standpunt toe te lichten, tenzij tijdig verlenging van de spreektijd is aangevraagd en verkregen. Voor pleitnotities geldt een omvang van ten hoogste twee bladzijden. Niet elke tuchtzaak leent zich voor deze nogal strenge limitering.

Het hof doet meestal tien weken na de mondelinge behandeling uitspraak. Tijdens de mondelinge behandeling kan het hof ook een andere uitspraaktermijn bepalen. Als blijkt dat de beslissing niet op de medegedeelde datum kan worden gegeven, stelt het hof partijen daarvan schriftelijk in kennis met vermelding van de nieuwe uitspraakdatum.

De Wet op het notarisambt bepaalt verder dat, tenzij het hof beslist dat geen aanleiding bestaat tot het opleggen van enige tuchtmaatregel, het gerechtshof zelf een tuchtmaatregel oplegt die het in het gegeven geval passend oordeelt (art. 107 lid 5 Wna). Dat kan een zwaardere tuchtmaatregel zijn dan de kamer voor het notariaat in eerste aanleg oplegde, ook als het de beklaagde notariële dienstverlener is die hoger beroep instelde.[62]

Ook bij het hof geldt een herziene regeling voor de kostenveroordeling, de Richtlijn kostenveroordeling notaris- en gerechtsdeurwaarderskamer[63], die vergelijkbaar is met de regeling voor de kamers voor het notariaat. De forfaitaire kostenveroordeling ten gunste van de notariskamer is eveneens gesteld op € 2.000. De notariskamer heeft de waarde per punt vastgesteld op € 525. Met betrekking tot de kosten van rechtsbijstand geldt dat – afhankelijk van de feitelijke en/of juridische complexiteit – een wegingsfactor wordt gehanteerd. Voor zeer lichte zaken is de factor 0,25, voor lichte zaken 0,5 en voor alle andere zaken 1.

De griffier van het gerechtshof brengt de beslissing van de notariskamer terstond ter kennis van de kamer voor het notariaat (art. 107 lid 6 Wna). De beslissingen van het hof

---

[58] Aldus notariskamer 9 juni 2020, ECLI:NL:GHAMS:2020:1419.
[59] In beginsel, omdat het algemeen belang de voortzetting van de behandeling van de tuchtzaak kan vergen. Ook de notaris kan te kennen geven voortzetting van de behandeling te wensen. Is intrekking van de tuchtklacht onderdeel van een minnelijke regeling dan zal daaraan geen behoefte bestaan.
[60] Zie bijvoorbeeld notariskamer 8 september 2015, ECLI:NL:GHAMS:2015:3714.
[61] Notariskamer 11 december 2018, ECLI:NL:GHAMS:2018:4548.
[62] Zie daarvoor bijvoorbeeld Hoge Raad 18 januari 2019, ECLI:NL:HR:2019:51.
[63] *Staatscourant* 31 december 2020 (Richtlijn kostenveroordeling notaris- en gerechtsdeurwaarderskamer Gerechtshof Amsterdam), nr. 67531.

worden zo spoedig mogelijk na de uitspraak in geanonimiseerde vorm gepubliceerd op www.rechtspraak.nl.

11. Geen beroep in cassatie, herziening en gratie

Beroep in cassatie

Op grond van art. 78 van de Wet op de Rechterlijke Organisatie (Wet RO) neemt de Hoge Raad kennis van het cassatieberoep tegen handelingen, arresten, vonnissen en beschikkingen van de gerechtshoven en de rechtbanken. Art. 94 lid 1 Wna bepaalt echter *tout court* dat tegen de beslissingen van de notariskamer van het gerechtshof Amsterdam geen hogere voorziening is toegelaten. Op grond van dit rechtsmiddelenverbod is beroep in cassatie bij de Hoge Raad dus niet mogelijk tegen een in hoger beroep genomen beslissing van de notariskamer. De wetgever heeft gemeend dat de rechtseenheid reeds is gewaarborgd doordat er één instantie is die recht spreekt in hoger beroep.

Doorbreking van het cassatieverbod lijkt slechts mogelijk onder exceptionele omstandigheden, waarbij kan worden gedacht aan schending van een fundamenteel rechtsbeginsel waardoor geen eerlijke en onpartijdige behandeling van de zaak in appel heeft plaatsgevonden. Dat is het terrein dat wordt bestreken door art. 6 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (EVRM). De Hoge Raad heeft inmiddels geoordeeld dat het rechtsmiddelenverbod van art. 94 lid 1 Wna buiten toepassing blijft als de toepassing van het cassatieverbod niet verenigbaar is met art. 6 EVRM.[64] In het berechte geval beklaagde een notaris zich erover dat in hoger beroep een zwaardere tuchtmaatregel – ontzetting uit het ambt – werd opgelegd dan de tuchtmaatregelen (in dit geval een waarschuwing en een berisping) die hem door de kamer voor het notariaat waren opgelegd.[65] Aan het cassatieberoep tegen de ontzetting uit het ambt is door deze notaris ten grondslag gelegd dat het door art. 6 EVRM gegarandeerde recht op een eerlijke en onpartijdige behandeling veronachtzaamd zou zijn. In dat geval is het cassatieberoep op grond van hetgeen daarover is gesteld ontvankelijk. In gevallen die niet onder de reikwijdte van art. 6 EVRM vallen, staat geen rechtsmiddel open tegen een beslissing van het gerechtshof Amsterdam in het notariële tuchtrecht.

Wat hield het cassatieberoep van de notaris tegen de ontzetting uit het ambt concreet in? Het cassatiemiddel betoogde dat de notariskamer een verrassingsbeslissing had genomen door de notaris niet de gelegenheid te geven zich uit te laten over een verzwaring van de in appel opgelegde tuchtmaatregel. De Hoge Raad oordeelt dat het rechtsmiddelenverbod van art. 94 lid 1 Wna op grond van art. 94 van de Grondwet buiten toepassing blijft indien de toepassing daarvan niet verenigbaar is met het door art. 6 EVRM gegarandeerde recht op een eerlijke en onpartijdige behandeling. De ontzetting uit het ambt van de notaris heeft gevolgen voor de bevoegdheid een beroep uit te oefenen. Deze beslissing valt daarom binnen de reikwijdte van art. 6 lid 1 EVRM (alwaar het gaat om het *"vaststellen van zijn burgerlijke rechten en verplichtingen"*). Omdat het cassatiemiddel onder verwijzing naar art. 6 EVRM betoogde dat de notaris ten onrechte niet de

[64] Hoge Raad 18 januari 2019, ECLI:NL:HR:2019:51, 52 en 53.
[65] Zie hiervoor kamer voor het notariaat in het ressort Amsterdam 15 april 2014, ECLI:NL:TNORAMS:2014:9 en notariskamer 12 mei 2015, ECLI:NL:GHAMS:2015:1737

gelegenheid heeft gekregen zich over de verzwaring van de opgelegde tuchtmaatregel uit te laten, is het cassatieberoep ontvankelijk.

In het berechte geval kan het cassatiemiddel evenwel niet tot cassatie leiden. Dat wordt als volgt toegelicht door de Hoge Raad. De notariskamer van het gerechtshof Amsterdam behandelt op grond van art. 107 lid 4 en 5 Wna in appel de zaak opnieuw in volle omvang en legt een maatregel op die het in het gegeven geval passend vindt. Dat geldt ook wanneer alleen de beklaagde notaris hoger beroep heeft ingesteld. De beklaagde moet als hij hoger beroep instelt rekening houden met een mogelijke (aanzienlijke) verzwaring van de tuchtmaatregel. Hij moet wel de mogelijkheid krijgen zich uit te laten over alle bescheiden en andere gegevens die ter kennis van het hof zijn gebracht en alle rechtsgronden die tot de beslissing tot oplegging van een zwaardere tuchtmaatregel hebben geleid. In dit geval is niet geklaagd dat dat niet zou zijn gebeurd, en dat blijkt ook niet uit de bestreden beslissing van het hof. Het hof heeft dan ook – zo overweegt de Hoge Raad – niet in strijd met art. 6 EVRM gehandeld.

Nadien is wederom een cassatieberoep bij de Hoge Raad ingesteld tegen een beslissing van de notariskamer waarbij een notaris te Laren uit zijn ambt is ontzet en aan hem de maximale geldboete van € 20.750 is opgelegd. De notariskamer heeft deze maatregelen bij beslissing van 26 november 2019 opgelegd wegens belangenverstrengeling bij de afwikkeling van een nalatenschap.[66] In de woorden van de notariskamer luidt het tuchtrechtelijke verwijt over de handelwijze van de notaris als volgt:

"Het hof is van oordeel dat de notaris met zijn handelwijze zijn kerntaken als notaris ernstig heeft veronachtzaamd. De notaris heeft in de uitoefening van zijn taak als notaris in strijd gehandeld met zijn onafhankelijkheid en onpartijdigheid. Als gevolg van een door hemzelf bedachte constructie heeft de notaris een vermogensvermeerdering van ruim € 2.200.000 in privé bewerkstelligd. Op geen enkel moment heeft de notaris contact gezocht met de betrokken familieleden om hen op de hoogte te stellen van de uiteindelijke financiële gevolgen van de in 2009 ontstane situatie (uitbetaling moederlijke tak en schenking van leden van de vaderlijke tak) en daarover overleg te plegen. Bovendien, zo is ter zitting in hoger beroep gebleken, heeft de notaris tot op heden geen afstand gedaan van de gelden die hij in privé aan zichzelf heeft uitbetaald.
Gezien het vorenstaande is het hof van oordeel dat niet de door de kamer opgelegde maatregel van ontzetting uit het ambt, maar de maatregel van geldboete tezamen met de maatregel van ontzetting de passende sanctie is. Gelet op de omstandigheden van het geval zal het hof de boete bepalen op € 20.750 (het maximumbedrag van de vierde categorie als bedoeld in artikel 23 lid 4 van het Wetboek van Strafrecht)."

De notaris betoogde in het cassatiemiddel dat de maatregel van ontzetting uit het ambt niet zou kunnen worden uitgesproken in combinatie met een geldboete. Tevens werd door hem aan de orde gesteld of in de tuchtprocedure wel voldoende rekening is gehouden met het beginsel van *fair hearing* en van *equality of arms*, wat betreft de toegang van de notaris tot bepaalde bij het Bureau Financieel Toezicht (BFT) berustende informatie. De notaris stelde namelijk dat hij inzage had moeten krijgen in een door het BFT ontvangen mededeling van de Belastingdienst.

[66] Notariskamer 26 november 2019, ECLI:NL:GHAMS:2019:4163.

De conclusie van de Procureur-Generaal strekt tot verwerping van het cassatieberoep.[67] De P-G meent onder meer dat de notaris slechts gerechtigd is om kennis te nemen van *"de op de zaak betrekking hebbende stukken"* (art. 101 lid 2 Wna). De Wet op het notarisambt bevat geen regels voor stukken die (nog) niet in de tuchtrechtelijke procedure ter kennis van de tuchtrechter zijn gebracht. Wel kan een notaris aan de kamer voor het notariaat verzoeken om gebruik te maken van haar bevoegdheid stukken op te vragen bij het BFT. In dit geval maakte de vertrouwelijke brief van de Belastingdienst geen deel uit van de gedingstukken, zodat de notaris hierdoor niet onevenredig is benadeeld. De P-G komt ook tot de conclusie dat het hof naast de ontzetting uit het ambt de geldboete mocht opleggen. Uit de wetsgeschiedenis valt niet op te maken dat de wetgever een limitatieve opsomming heeft willen geven van mogelijke combinaties van tuchtmaatregelen. Bovendien kan het klachtonderdeel niet zelfstandig tot cassatie leiden.

In zijn beschikking van 12 februari 2021, ECLI:NL:HR:2021:223, heeft de Hoge Raad het cassatieberoep van de notaris met een beroep op art. 81 Wet RO verworpen, waarmee zijn ambtsontzetting definitief is geworden. Het is derhalve mogelijk om met betrekking tot een gegrond bevonden tuchtklacht meerdere tuchtmaatregelen op te leggen (§ 8).

Herziening

Aan een tuchtprocedure komt een definitief einde als een beslissing van de tuchtrechter in kracht van gewijsde is gegaan (ofwel onherroepelijk is geworden). Desalniettemin kunnen zich bijzondere feiten of omstandigheden voordoen die maken dat een dergelijke beslissing niet in stand kan blijven. Opvallend is dat de Wet op het notarisambt geen regeling kent van het buitengewoon rechtsmiddel van de herziening van een beslissing van een kamer voor het notariaat of de notariskamer. Desondanks heeft het gerechtshof Amsterdam blijkens zijn rechtspraak die mogelijkheid van herziening in bijzondere gevallen aangenomen.[68]

Op verzoek van een partij kan de notariskamer een onherroepelijk geworden (appel)beslissing herzien op grond van nauwkeurig omschreven feiten of omstandigheden die:

a. hebben plaatsgevonden vóór de uitspraak;
b. bij verzoeker vóór de uitspraak niet bekend waren en redelijkerwijs niet bekend konden zijn; en
c. ingeval zij bij de tuchtrechter vóór de uitspraak bekend zouden zijn geweest, tot een andere beslissing zouden hebben kunnen leiden.

Het gaat om cumulatieve vereisten. De notariskamer heeft in een uitspraak van 6 september 2016[69] het volgende (aanvullende) richtsnoer gegeven:

"Daaruit volgt dat de mogelijkheid van herziening uitsluitend is bedoeld voor het herstellen van uitspraken die berusten op een ondeugdelijke feitelijke grondslag. Alleen feiten en

[67] ECLI:NL:PHR:2020:1037.
[68] Zie bijvoorbeeld notariskamer 21 februari 2012, ECLI:NL:GHAMS:2012:BV6394, notariskamer 25 september 2012, ECLI:NL:GHAMS:2012:CA2559 en notariskamer 31 maart 2015, ECLI:NL:GHAMS:2015:1089.
[69] Notariskamer 6 september 2016, ECLI:NL:GHAMS:2016:3598.

omstandigheden die een wezenlijk nieuw licht op de zaak werpen en, indien zij bij de tuchtrechter bekend waren geweest tot een andere uitspraak hadden kunnen leiden, zijn relevant."

Hieruit blijkt dat herziening niet mogelijk is gemaakt om een hernieuwde discussie over de tuchtzaak te voeren en evenmin om een discussie over de juistheid van het eerder gegeven oordeel te heropenen. De herzieningsprocedure is uitsluitend bedoeld voor het herstellen van uitspraken die berusten op een ondeugdelijke feitelijke grondslag. Alleen feiten en omstandigheden die een wezenlijk nieuw licht op de zaak werpen zijn in dit verband relevant. Ingezien moet worden dat nieuwe feiten en omstandigheden niet zijn een andere waardering of andere gezichtspunten van reeds bekende feiten of omstandigheden. Ook zijn geen nieuwe feiten of omstandigheden rechterlijke uitspraken die gedaan zijn na de uitspraak waarvan herziening wordt verzocht.

Het herzieningsverzoek wordt ingediend op de wijze als bepaald in art. 107 lid 2 Wna: bij verzoekschrift. Het verzoek tot herziening kan worden gedaan nadat de beslissing in kracht van gewijsde is gegaan en moet worden gedaan binnen een redelijke termijn na het bekend worden bij verzoeker van de nieuwe feiten of omstandigheden. Het verzoek tot herziening kan uitsluitend worden gedaan door degene die partij was bij de gegeven beslissing.[70]

Vereist wordt dat als de nieuwe feiten en omstandigheden bij de tuchtrechter bekend waren geweest, dit tot een andere uitspraak had kunnen leiden. De vraag of een andere uitspraak ook daadwerkelijk door de tuchtrechter gedaan dient te worden, komt eerst aan de orde als aan de drie vereisten voor het herzieningsverzoek is getoetst. Of anders gezegd: als aan de drie vereisten wordt voldaan, is herziening – in de zin van het komen tot een andere uitspraak – niet een automatisme. Dat betekent dat nadat de notariskamer geoordeeld heeft dat aan de voor het herzieningsverzoek geldende cumulatieve vereisten is voldaan, de behandeling van de tuchtzaak heropend wordt.

Een verzoek tot herziening zal – gelet op de daarvoor geldende hoge drempels – niet snel slagen. Zo is een herzieningsverzoek afgewezen, omdat het slechts werd gebruikt om opnieuw een discussie aan te gaan over het handelen van de notaris en zonder dat nieuwe feiten of omstandigheden werden aangevoerd. Hiervoor is het bijzondere rechtsmiddel van herziening niet bedoeld.[71] In een andere zaak had de klager zijn stellingen in hoger beroep aan de orde kunnen stellen. De omstandigheid dat klager vanwege het niet tijdig instellen van het hoger beroep niet-ontvankelijk is verklaard in zijn hoger beroep, komt voor zijn eigen rekening en risico. [72]

In één geval is een notaris wel geslaagd in zijn herzieningsverzoek.[73] Deze zaak is in meerdere opzichten een wonderlijke. In de eerste plaats is opmerkelijk dat de notaris op grond van de tegen hem ingediende tuchtklachten eerst door de notariskamer uit zijn ambt

[70] Notariskamer 26 mei 2015, ECLI:NL:GHAMS:2015:1957, in welk geval de KNB tevergeefs heeft gepoogd een herzieningsverzoek in te dienen. De KNB wees er daarbij op dat art. 107 lid 1 Wna bepaalt dat de KNB voor wat betreft de mogelijkheden tot het instellen van hoger beroep in alle gevallen als klager wordt aangemerkt. Die bepaling geeft volgens de notariskamer de KNB het recht als partij in hoger beroep op te treden, maar niet om beslissingen aan te vechten die zijn gegeven in een hoger beroep waarvan zij zich afzijdig heeft gehouden. De KNB wordt om die reden niet-ontvankelijk verklaard in haar verzoek tot herziening.
[71] Notariskamer 9 januari 2018, ECLI:NL:GHAMS:2018:16.
[72] Notariskamer 9 januari 2018, ECLI:NL:GHAMS:2018:17.
[73] Notariskamer 13 juni 2017, ECLI:NL:GHAMS:2017:2148.

ontzet is en dat deze klachten na herziening ongegrond werden verklaard. In de tweede plaats is niet minder opmerkelijk dat de herziening plaats vindt op grond van het feit dat de klager enige bijstand blijkt te hebben gehad nadat de notariskamer in appel eerst had geoordeeld:

"Gelet op het voorgaande mist de door de oud-notaris aangehaalde jurisprudentie (HR 28 september 1990, NJ 1991/473 en HR 27 maart 1992, NJ 1993/188) toepassing, nu de oud-notaris in dit geval, anders dan in de in die zaken berechte gevallen, geen goede grond had erop te vertrouwen dat klager zichzelf op de hoogte had gesteld of van tevoren voldoende inzicht had gekregen in (de gevolgen van) de op 29 december 2009 gepasseerde akten. Zelfs als ervan uit zou worden gegaan dat klager door voornoemde personen werd bijgestaan, is die omstandigheid onvoldoende om daaraan het benodigde vertrouwen te ontlenen."

Men zou kunnen menen dat uit deze motivering van de uitspraak in appel waarvan herziening wordt verzocht reeds volgt dat met bepaalde feiten of omstandigheden (of variaties daarin) rekening is gehouden, en wel in die zin dat die in generieke zin niet relevant werden geacht door de notariskamer. De notariskamer vereist namelijk van de notaris dat hij zélf aan zijn *Belehrungspflicht* voldoet. Een dergelijke motivering zou gewoonlijk de pas van een herzieningsverzoek moeten afsnijden. Enige bijstand door een adviseur of een partner van de klager in kwestie zou namelijk niet meer tot een andere uitspraak hebben geleid, zo heeft de notariskamer uitdrukkelijk geoordeeld in de tuchtbeslissing.

Gratie

Indien bepaalde zware tuchtmaatregelen zijn uitgesproken (zoals schorsing, ontzetting uit het ambt of ontzegging van bepaalde bevoegdheden), kan gratie bij koninklijk besluit volgen indien bijzondere omstandigheden zulks wettigen (art. 109 Wna). Alvorens daartoe kan worden besloten, wordt eerst door de minister voor Rechtsbescherming advies ingewonnen bij de kamer voor het notariaat of de notariskamer die de tuchtmaatregel heeft opgelegd.